

Bevarandet av släktforskares material

Värdefullt kulturarv eller värdelösa kopior?

Marika Lagervall

C- uppsats

Huvudområde: Arkivvetenskap

Högskolepoäng: 30 hp

Termin/år: VT 2024

Handledare: Erica Hellmer, Mittuniversitetet

Examinator: Erik Borglund

Kurskod/registreringsnummer: AK041G F20801

Abstract

There is a currently a lack of strategies for managing the preservation of genealogists' archival material, but also a widespread agreement that it is an important part of our cultural heritage. Previous research on private archives, personal archives and genealogical research shows that genealogists' material often is very broad, containing both the research, inherited items and newly created ones. It also showed that genealogical research has been greatly affected by digitization, which has both created new opportunities to access material, and an increased interest in the research. Today, there are a number of different digital platforms that genealogists use, but none that accepts all kinds of digital material.

The aim of the essay was to find out how both genealogists and different types of archival institutions view this matter. To do this, I used a mixed method in the form of a survey aimed at genealogists and interviews with a few different types of archival institutions. The investigation showed that genealogists and archival institutions as of today are quite far apart. The limitations and appraisal of the archival institutions mean that the materials often need to be split up, which makes it difficult to determine its provenance. Furthermore, there is currently no possibility to get an overview of archived material and very little is available online. The genealogists instead use the digital platforms that exist, some of which function as community archives, but see several risks with them. Instead they wish for a Swedish digital archive service with built-in security control for their many different types of material.

The theoretical framework was Terry Cook's archival paradigms that suited the genealogist's material well, with all paradigm phases being relevant for this material. The last phase, community, can probably be further explored for the benefit of both archival institutions and genealogists.

Keywords

Genealogy, provenance, appraisal, community archives, preservation, making available

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
1.1 Introduktion	5
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Begreppsförklaringar.....	7
2 Forskningsöversikt	10
3 Cooks arkivparadigm (teoretiskt ramverk)	14
3.1 Bevis	14
3.2 Minne	15
3.3 Identitet	17
3.4 Gemenskap.....	18
4 Arkivparadigmen och släktforskarna	21
4.1 Bevis, minne och identitet.....	21
4.2 Gemenskap och situationen idag.....	22
5 Metod och material	26
5.1 Kvantitativ del - Enkäten	27
5.1.1 Avgränsning och representativitet.....	28
5.1.2 Utskick och antal svar	29
5.2 Kvalitativ del - Intervjuerna.....	30
5.2.1 De undersökta arkivinstitutionerna.....	31
5.2.2 Arkiv Jönköpings län	32
5.2.3 Bohusläns museum	32
5.2.4 Genealogiska föreningen	33
5.2.5 Jönköpingsbygdens Genealogiska förening	33
5.2.6 Riksarkivet Göteborg	34
5.2.7 Västergötlands museum	34
5.3 Etiska aspekter	35
6 Resultat	37
6.1 Materialet och dess bevarande.....	37
6.2 Ordning och förtecknande	41
6.3 Analogt vs digitalt material.....	44
6.4 Tillgängliggörande av materialet.....	47
6.5 Önskemål för framtiden.....	51
6.6 Sammanfattning av resultaten	54
7 Slutdiskussion	58

7.1 Analys och diskussion.....	58
7.2 Slutsatser och framtidsspaning.....	62
7.3 Förslag till framtida forskning.....	63
8 Sammanfattning.....	65
9 Källförteckning.....	66
9.1 Litteraturlförteckning.....	66
9.2 Websidor.....	69
Bilaga 1 – Frågorna till släktforskarna.....	72
Bilaga 2 – Frågorna till arkivinstitutionerna.....	81

1 Inledning

1.1 Introduktion

Släktforskning är numera en populär hobby, både i Sverige och runt hela världen, och med miljontals utövare (se t.ex. Stallard & de Groot 2020, s. 274). Intresset har också ökat stort de senaste årtiondena, pådrivet av både digitaliseringen, som tillgängliggjort stor mängder källor och material (Veale 2009, i Hershkovitz artikel från 2012 s. 6), nya digitala tjänster för släkträd och DNA-tester, samt även av olika tv-program, såsom *Who do you think you are?* (Stallard & de Groot 2020, s. 274f).

Släktforskarna lägger ner mycket arbete på att spåra sina släktingar, bygga släkträd och ta hand om gamla fotoalbum och annat material. Många släktforskare skapar också nytt material genom sin forskning. Det kan handla om att ersätta saknade arkivhandlingar genom att sammanställa uppgifter från andra källor, skriva böcker baserat på forskningen eller genom att dela med sig av berättelser och uppgifter om släkten som tidigare bara har bevarats inom familjen (Yakel & Torres 2007, s. 103ff). Släktforskarna är också flitiga användare av de arkivmaterial som idag finns på olika arkivinstitutioner runt om i landet.

Enligt en undersökning är det dock mycket få arkivinstitutioner som idag tar emot det här materialet (Andersson & Widholm 2022, s. 82), och det finns ingen övergripande strategi för den här typen av forskningsmaterial. Detta har släktforskarnas material gemensamt med många andra typer av enskilda arkiv, som inte omfattas av offentlighetslagstiftningen, till skillnad från arkiven i den offentliga sektorn (Riksarkivet 2010, s. 3). Det finns därmed inga förordningar och direktiv som reglerar hur sådana arkiv ska hanteras och bevaras, liksom det heller inte finns någon skyldighet för arkivbildarna att överlåta sina dokument till något arkiv.

Att de flesta enskilda arkiv ändå är viktiga att bevara är dock de flesta överens om. Många framhåller särskilt de enskilda arkivens roll i berättande, kollektivt minne och forskning, framför allt genom att de berättar om den vanliga människan och det samhälle den har levt i (Svärd 2016, s.

276, Herskovits 2012, s. 9). De enskilda arkiven speglar också delar av samhället som den offentliga sektorns arkiv inte gör, och bidrar därmed till en bredare historieskrivning (Arkivutredningen SOU 2019:58, s. 154). Det senare märks också på ett ökande intresse inom akademisk forskning för släktforskningen som hjälpämne, till exempel immigrantforskning under historia (Herskovitz 2012, s. 6).

Mycket av detta lyfts fram i Riksarkivets arkivutredning *Härifrån till evigheten* från 2019. Uppdraget var att göra en bred översyn av arkivområdet, både för offentliga och enskilda arkiv, och utredningen visar att hela arkivsektorn idag står inför stora utmaningar vad gäller bevarande, digitalisering och tillgängliggörande av arkivinformation. För de enskilda arkiven pekas särskilt bristen på en stabil finansiering ut, liksom risken att arkivmaterial förstörs. Utredningen föreslår olika riktade statsbidrag, och för att lyfta de enskilda arkivens betydelse ytterligare, att det skrivs in i arkivlagen att de enskilda arkiven är en del av kulturarvet (SOU 2019:58, s. 27ff, 58). Svenska arkivförbundet är också på gång med en kartläggning av enskilda arkiv för att om möjligt åtgärda bristen på register och översikter (2024). En anledning till det är att det idag är frivilligt att knyta arkivförteckningar över enskilda arkiv till Riksarkivets förteckningsregister NAD (Nationella arkivdatabasen, Riksarkivet u.å.c), trots att den ursprungliga tanken med NAD var just att skapa ett register över de enskilda arkiven (Englund & Gidlöf 2018, s. 49).

Medan dessa utredningar tar ett brett grepp om enskilda arkiv saknas studier om just släktforskarens material och dess särskilda utmaningar för hur, eller ens om, detta kan bevaras för kommande generationer. Detta gäller i stort sett även inom den arkivvetenskapliga forskningen. För att i någon mån fylla denna lucka, vill jag med denna uppsats ta reda på hur både släktforskare och arkivinstitutioner ser på detta material när det handlar om bevarande och arkivering och om det går att se några möjligheter till ett förbättrat bevarande i framtiden. Risken är annars stor att mycket material går förlorat och inte kan återskapas.

1.2 Syfte och frågeställningar

Det finns alltså många skäl till att släktforskares arkivmaterial kan vara värdefullt att bevara, samtidigt som det saknas strategier för hur detta ska göras på ett bra sätt. Det övergripande syftet med den här uppsatsen är därför att ta reda på hur situationen egentligen ser ut och vad släktforskare och arkivinstitutioner själva tycker när det gäller just bevarandet av det här materialet, samt att sätta in materialet i en forskningskontext och därigenom försöka se olika möjliga sätt att förbättra situationen.

Min övergripande frågeställning är hur bevarandet av släktforskares material ser ut idag, om det fungerar på ett tillfredsställande sätt och om och hur det skulle kunna förbättras. För att kunna besvara denna har jag delat in den i två delfrågeställningar:

- Hur ser släktforskarna på bevarandet av de egna materialen, vad gäller vad som ska bevaras och hur bevarandet kan eller bör gå till?
- Hur ser olika typer av arkivinstitutioner på att ta emot, bevara och tillgängliggöra dessa arkivmaterial, både analoga och digitala?

För att ta reda på hur situationen ser ut, och hur de här två grupperna ser på ämnesområdet, har jag valt att göra en undersökning i två delar (se vidare i kap. 5), där en riktar sig mot släktforskare och en mot olika typer av arkivinstitutioner. På det sättet kan jag därefter jämföra svaren och se hur överens de två grupperna är. Frågorna till både släktforskare och arkivinstitutioner har utformats utifrån mina frågeställningar ovan och sedan konkretiserats runt några olika teman, med olika delfrågor beroende på vilken grupp frågorna riktar sig till (se vidare kap. 5).

1.3 Begreppsförklaringar

För att undvika missförstånd vill jag först definiera några viktiga begrepp som kan uppfattas på olika sätt. Dessa är:

Arkiv – Termen *Arkiv* kan stå för både en samling arkivhandlingar, för en arkivinstitution och för själva lokalen (SOU 2019:58, s. 141f). För att undvika missförstånd kommer jag i det följande att bara använda ordet arkiv i

den första betydelsen. För de andra två kommer jag i stället att skriva *arkivinstitution* (se vidare nedan) respektive *arkivolokal*. Dock har jag gjort ett undantag i enkäten (se bilaga 1) och skrivit *arkiv* i betydelsen arkivinstitution för att kunna formulera mig mer kortfattat. I det sammanhang det används där bör det dock inte kunna orsaka några missförstånd.

Arkivbildare – Är den person eller verksamhet som gör att en samling av handlingar hör ihop (se t.ex. Larsson Pousette 2021, s. 141).

Arkivinstitution – Är den institution i form av en förening eller en privat eller offentlig verksamhet som ansvarar för och förvarar de analoga och/eller digitala handlingarna (SOU 2019:58, s. 142). Detta kan vara en förening, ett museum, ett bibliotek, ett företag eller en offentlig arkivinstitution som en kommun eller Riksarkivet.

Arkivbeskrivning och arkivförteckning – Termen *arkivbeskrivning* avser en beskrivning av arkivbildaren, vad arkivet innehåller och om särskilda överväganden har gjorts under arkiveringen. *Arkivförteckning* hör ihop med denna och är en lista över alla handlingar som ingår i arkivmaterialet (se t.ex. Larsson Pousette s. 213). Båda skapas eller bör skapas, i regel när ett arkivmaterial lämnas in på en arkivinstitution för bevarande.

Arkivhandling och arkivmaterial – En (*arkiv*)*handling* är ett objekt, antingen ett dokument, ett foto, ett föremål eller liknande, som ingår i ett arkivmaterial och som är eller kan bli arkiverade hos en arkivinstitution. Ett *arkivmaterial* är en samling av sådana handlingar. Jag använder arkivmaterial i vid bemärkelse om en samling av handlingar som är intressanta för arkivering, oavsett om de redan är arkiverade hos en arkivinstitution eller finns kvar hos personen som äger dem. Detta begrepp ska inte blandas ihop med *arkivsamling*, som brukar användas för en samling arkivmaterial som har skapats genom en aktiv insamling från en arkivinstitution (SOU 2019:58, s. 142).

Deposition vs. donation eller gåva – Med deposition menas att en arkivbildare lämnar in material till en arkivinstitution, men behåller äganderätten till materialet och därmed när som helst kan begära att få tillbaka det. Med donation eller gåva menas att arkivbildaren skänker materialet till arkivinstitutionen som då tar över äganderätten.

Digitalt vs. digitaliserad vs. digitalt skapad – Med digitalt material menas allt material som förvaras i digitalt format, antingen det är

omvandlat från analoga handlingar eller digitalt skapat. För analogt material som omvandlats till digitalt använder jag *digitaliserad*¹ och för material som alltid varit digitalt skriver jag *digitalt skapat* material.

Personarkiv – Brukar anses vara handlingar som har uppkommit genom en persons verksamhet och som tillsammans bildar ett enhetligt bestånd avsett att bevaras på längre sikt (se t.ex. Smedberg 2009 s. 6f). Dessa kan omfatta sådant som brev, dagböcker, foton, juridiska och ekonomiska dokument, handlingar från arbetsliv, studier och föreningsliv och även olika typer av föremål.

Släktarkiv – Termen *släktarkiv* är dubbeltydig och syftar på en samling arkivmaterial som antingen omfattar en specifik släkt eller en specifik persons släkt. I den första betydelsen kan det ingå material från flera olika arkivbildare och släktforskare, i den andra kan det ingå flera släktgrenar som inte är släkt sinsemellan. I båda betydelserna kan begreppet även omfatta material från gårdar, byar och liknande som har koppling till släkten (Appelquist 2018, s. 47). För att göra det tydligare använder jag i det följande *släktarkiv* i den första betydelsen ovan, alltså om en specifik släkt. I den andra betydelsen använder jag i stället termen *släktforskares arkiv eller forskningsmaterial*, se nedan.

Släktforskares arkivmaterial/forskningsmaterial – I *släktforskares arkivmaterial* ingår de handlingar som har uppstått genom en persons släktforskning, antingen de berör personer, släkter, gårdar eller byar, och oavsett om de är handlingar som släktforskaren har ärvt eller själv skapat genom forskningen. Anledningen till att jag inte kallar det för släktforskares personarkiv är för att det senare kan tolkas som att omfatta släktforskarens eget personarkiv, där släktforskningen inte nödvändigtvis ingår. I *släktforskares arkivmaterial* kan omvänt handlingar som hör till släktforskarens eget personarkiv ingå, men de gör det oftast inte. I *släktforskares forskningsmaterial* ingår allt material som släktforskningen skapat, oavsett om det kan anses vara värt att arkivera eller inte, det vill säga även kopior och arbetsmaterial.

¹ Det pågår diskussioner om att ersätta *digitaliserad* i den här betydelsen med *digitiserad*, liksom i engelskan, och att i stället använda *digitaliserad* om processer eller funktioner, t.ex. om digitaliserad fakturahantering (se t.ex. Larsson Pousette & Thomsgård s. 108). Eftersom de flesta författare jag hänvisar till använder *digitaliserad* i betydelsen "omvandlande av fysiskt material till digitalt" har jag valt att hålla mig till den.

2 Forskningsöversikt

Som tidigare har nämnts finns det inte mycket forskning kring bevarandet av släktforskarens arkivmaterial, men det finns en del annan forskning som är värdefull för att ringa in ämnet.

Inom arkivvetenskaplig forskning har det under de senaste decennierna kommit flera vetenskapliga verk om enskilda arkiv och personarkiv. Här har jag valt att ta upp några artiklar som fått stort genomslag. En inflytelserik arkivvetare är Catharine Hobbs som i sin artikel om personarkiv (2001) undersöker personarkivens karaktär. Hon menar att det personliga arkivmaterialet i hög grad handlar om att dokumentera mänsklig aktivitet, men också om individers synsätt och reflektioner (2001, s. 127). Därför menar hon att dessa arkiv behöver en annan och mer nyanserad värdering än t.ex. statliga arkiv. I värderingen bör man då väga in den information som personen som skapat samlingen har bidragit med, både om sig själv och om det samhälle personen levt i.

Två andra inflytelserika forskare är Sue McKemmish and Michael Piggott som bland annat har skrivit en artikel om personarkiv i relation till företagsarkiv (2013). De tar upp att personarkiv ofta betraktats som mindre värdefulla eftersom de i hög grad är subjektiva, det vill säga att de speglar arkivbildarens tankar och värderingar och att de samlingar som blir kvar utgörs av ett subjektivt urval. Företagsarkiv har däremot betraktats som mer värdefulla, eftersom de har ansetts vara fria från subjektivitet och därmed ha ett större bevisvärde. De påpekar dock att skillnaden inte behöver vara så stor som man tidigare hävdade, eftersom det är människor som hanterar dokumenten även i företag och det därför inte helt går att bortse från en viss subjektivitet även i dem. I stället menar de att man bör se mångfalden i både personarkiv och företagsarkiv och använda de möjligheter den digitala tekniken erbjuder för att se båda typerna på nya sätt (2013, s. 142ff).

En faktor som ofta kommer upp i relation till personarkiv är kulturarv eftersom personarkiv, liksom många andra typer av enskilda arkiv, anses vara viktiga att bevara för det gemensamma kulturarvet. En forskare som

har skrivit om personarkiv och personligt kulturarv är Nick Barratt (2008). Han menar att internet har fört med sig nya utmaningar för historiker och arkivarier, men att detta också är ett unikt tillfälle att omvärdera tidigare perspektiv och ta vara på de nya möjligheter som har öppnats till att värdera personligt kulturarv och personarkiv på ett bättre sätt, till exempel genom att aktivt stötta olika initiativ och arbeta mer digitalt och online.

Om den svenska arkivvärlden har det inte skrivits lika mycket, men även här finns det artiklar och undersökningar att tillgå. En inflytelserik svensk forskare är Staffan Smedberg som i sin artikel från 2009 resonerar kring hur man definierar och avgränsar begreppet personarkiv. Han menar att man kan betrakta personarkiv i termer av de dokument som uppstår från de olika roller en person har under sin livstid. I de rollerna kan det dock ingå material från personens yrkesutövning eller föreningsarkiv som inte brukar räknas till ett personarkiv. Det är heller inte alltid så att de arkivhandlingar som en person anser vara värdefulla överensstämmer med vad olika arkivinstitutioner vill bevara. För de handlingar som lämnas till en arkivinstitution får därmed arkivariens egna värderingar och intressen stor betydelse för hur handlingarna värderas (Smedberg 2009, s. 9f).

En bra översyn över den svenska arkivvärlden som den ser ut idag finns i Arkivutredningen från 2019 (SOU 2019:58) som redan har nämnts (se 1.1). Här lyfts särskilt fram de utmaningar som den digitala tekniken för med sig när det gäller bevarande, digitalisering och tillgängliggörande. Den tar också upp medborgarnas ökade krav på digital tillgång till olika slags information liksom de brister som kan finnas i medborgarnas källkritiska förmåga, samt behovet av gemensamma digitala standarder. En annan rapport som Riksarkivet varit delaktiga i är en jämförande studie av de nordiska privatarkiven² (2010). I denna poängteras att de enskilda arkiven bör betraktas med utgångspunkt i det egna samhällsmässiga och historiska egenvärdet, snarare än i förhållande till de offentliga arkiven. För att bygga upp tillräckligt representativa samlingar av privatarkiv är det då viktigt

² Studien av de nordiska riksarkiven använder termen *privatarkiv*, eftersom det är den vanligast förekommande i de andra nordiska länderna (Riksarkivet 2010, s. 1). En nackdel med termen är dock att *privatarkiv* kan associeras med privat verksamhet och därmed tolkas som att den inte omfattar hela den enskilda arkivsektorn (SOU 2019:58, s. 153).

med ett fungerande samarbete mellan arkivinstitutioner och privata donatorer (2010, s. 3).

När det gäller den andra aspekten av min undersökning, nämligen släktforskare, finns det flera vetenskapliga artiklar som berör släktforskning på olika sätt, varav några har varit relevanta för mitt arbete. En sådan av Matthew Stallard och Jerome de Groot (2020) handlar om hur DNA-forskning påverkar familjehistorier, både sådana som kan beläggas genom arkivforskning och muntligt traderade historier. Olika DNA-företag har haft stor påverkan på släktforskning och de menar att detta i sin tur kommer att påverka hur man ser på familjehistoria, vilket sin tur också kan påverka den vetenskapliga forskningen.

En annan, av Elizabeth Yakel och Deborah A. Torres (2007), handlar om släktforskare som ett typiskt exempel på en grupp som både använder, återanvänder och kontextualiserar arkivmaterial för att det ger värde för deras egna liv. De menar att släktforskare är en underutforskad grupp inom den arkivvetenskapliga forskningen och visar hur forskare kan dra nytta av släktforskarna som grupp (se vidare i 4.2). Ytterligare en artikel, av Arnon Hershkovitz (2012), handlar om hur släktforskning skulle kunna utformas till ett akademiskt ämne. Här utformar författaren ett förslag till hur ett sådant ämne kan struktureras och vilka komponenter som kan ingå i det, men ger också en överblick över släktforskningens internationella historia och om hur den har påverkats av DNA-forskning.

Dessutom har jag tagit hjälp av två studentuppsatser som berör svenska förhållanden. En av dem är skriven av Emma Andersson och Madelene Widholm och handlar om hur DNA-tester påverkar släktforskare, släktforskares material och de arkivinstitutioner som har och/eller tar emot detsamma. Här kommer de bland annat fram till att DNA-testerna kommer att få en så genomgripande påverkan att de på sikt kommer att tvinga de arkivinstitutioner som tar emot enskilda arkiv att omvärdera släktforskares material, inte minst sett i ljuset av att släktforskarnas material annars riskerar att enbart hamna hos de kommersiella DNA-företagen.

Den andra uppsatsen är en etnologisk undersökning om släktforskning av Mina Planting Mollaoglu (2020) och handlar om hur släktforskare talar om sin släktforskning och om hur föreställningar om släktskap, identitet och

historia uttrycks mot bakgrund av släktforskningen som ett socialt och kulturellt fenomen. Författaren diskuterar här bland annat hur släktforskningen kan ses som ett sätt att utforska alternativa aspekter av historien och att den kan vara ett sätt att förstå eller ifrågasätta aspekter av samtiden.

För att sätta både släktforskarna och personarkiv i en större kontext har jag också undersökt flera teorier kring bevarande. Här har jag funnit det mest relevant att se på hur släktforskares material har värderats för eventuellt bevarande vid olika tidpunkter. Utifrån det har jag funnit Terry Cooks tankar om de fyra arkivparadigmen (2013) särskilt väsentlig och har därför valt att använda den som ett övergripande ramverk för min teoretiska bakgrund (se kap. 3). I artikeln visar Cook hur värderingen av olika typer av arkivmaterial, både offentligt och enskilt, har påverkats av olika samhällsförändringar och därmed sett olika ut vid olika tidpunkter. Här kompletterar jag också med flera andra artiklar, främst av Fiorella Foscarini (2017) och Alexandra Eveleigh (2017) som utforskar delar av hans koncept vidare.

Genom att sedan sätta in befintlig forskning om släktforskare och personarkiv i det ramverk som bildas av arkivparadigmen och deras tidsperioder, hoppas jag kunna ge en bred bakgrund till ämnet och en teoretisk grund som jag sedan återkommer till i analysen av min undersökning.

3 Cooks arkivparadigm (teoretiskt ramverk)

Släktforskarens arkivmaterial kan vara av mycket skiftande slag och ses ur många perspektiv. Hur man än betraktar det här materialet behöver man dock göra en värdering av det. Det gäller både släktforskaren som försöker bedöma vad som är värt att spara till kommande generationer och arkivinstitutioner som inte kan ta hand om allt. Eftersom värdering är en så viktig faktor och den dessutom kan ha skett på olika sätt vid olika tillfällen har jag, som nämnt (se kap 2) valt att utgå från Terry Cooks arkivparadigm som teoretiskt ramverk och sedan kompletterat detta med ytterligare forskning om bland annat släktforskning. Cooks arkivparadigm passar väl in på materialet eftersom arkivparadigmen tar hänsyn till värdering av både äldre, nya och framtida arkivmaterial.

De fyra arkivparadigmen brukar kallas *bevis* (evidence), *minne* (memory), *identitet* (identity) och *gemenskap* eller *samhälle* (community)³ och representerar olika och delvis överlappande förändringar eller faser som arkivväsendet har genomgått sedan de första arkivinstitutionerna uppkom (Cook 2013, s. 105). Eftersom uppfattningen om olika slags arkivmaterial har styrts av de värderingar som gällde när de skapades, är dessa faser också viktiga för att i efterhand rätt kunna förstå de värderingar av materialet som har gjorts (Foscarini 2017, s. 108).

3.1 Bevis

Den första fasen, *bevis*, rådde från att de första statliga arkiven uppkom och i den betraktades arkivarien som en opartisk väktare av samhällets juridiska dokument (Cook 2013, s. 106). Dokumenten bevarades då främst för

³ Notera att Riksarkivet i arkivutredningen från 2019 (SOU 2019:58, s. 135ff) i stället översätter dessa faser med: arkiven som källor till rättighetsdokumentation (evidence), arkiven som historiska källor (memory), arkiven som källor för öppenhet och medborgerliga rättigheter (identity), och arkiven som källor till upprättelse och identitetsskapande (gemenskap).

att kunna användas som bevis för att skydda statens rättigheter (SOU 2019:58, s. 135). Mängden material som sparades var inte större än att det mesta kunde tas om hand och all värdering och gallring sågs som icke arkivmässig (Cook 2013, s. 106).

Under denna tid utvecklades teorin kring proveniensprincipen, som går ut på att samlingen så långt som möjligt ska spegla den ursprungliga ordningen (Cook 1997, s. 21). Principen har två huvuddelar som definierar yttre och inre ordning. Den första innebär att handlingarna i en samling ska hållas åtskilda från andra arkivsamlingar, medan den andra handlar om att en samlings inre ordning ska respekteras och hållas intakt (SOU 2019:58, s. 147). Dessa teorier utvecklades främst för att säkerställa dokumentens bevisvärde och autenticitet (Cook 2013, s. 100) och har varit en central utgångspunkt för arkivverksamhet internationellt sedan slutet av 1800-talet, och även i Sverige sedan den infördes här 1903 (SOU 2019:58, s. 147).

Personarkiv och andra enskilda arkiv var dock inte en del av den här traditionen, utan ansågs mestadels vara icke-arkivmässiga eftersom de inte levde upp till kraven på autenticitet och opartiskhet (Fischer 2009, s. 8ff). I stället hamnade de i bästa fall i privata arkivsamlingar där de i stället togs om hand av entusiastiska samlare. En del av dessa samlingar donerades senare till bibliotek och särskilda forskningsinstitut och har därför bevarats, medan mycket annat har förstörts (Cook 2013, s. 106f). Arkivariens roll under denna tid var i första hand att ordna och beskriva för att ge materialen en kontext som kunde stärka deras autenticitet och pålitlighet.

3.2 Minne

Den andra fasen, *minne*, började ta över en bit in på 1900-talet när antalet dokument hade ökat så mycket att det blev nödvändigt att börja välja ut vad som skulle kunna bevaras. Ökningen berodde i hög grad på sociala förändringar och skedde såväl internationellt som i Sverige. Här påverkades de starkt av framväxten av olika typer av hantverkarföreningar under mitten och slutet av 1800-talet. Senare växte antalet föreningar ännu mer när även fackföreningar, andra yrkesföreningar och även olika typer av

folkrörelseföreningar, såsom nykterhetsföreningar, frikyrkor och olika kulturföreningar, tillkom i början av 1900-talet (Englund & Gidlöf 2018, s. 33ff). Detta ställde krav på arkivinstitutionerna (Cook 2013, s. 107) och ledde också till ökade behov av arkivlokaler, vilket gjorde att det kom att bildas flera nya regionala arkivinstitutioner, av vilka många finns kvar idag (Englund & Gidlöf 2018, s. 40ff).

Både nödvändigheten i att värdera vad som skulle sparas och de sociala förändringarna ledde till ett annat sätt att se på arkiven. Det viktigaste blev nu vilka material som skulle bevaras som historiska källmaterial, snarare än att enbart bevara dokumentens juridiska bevisvärde (Cook 2013, s. 108f). Genom rätt värdering ökade handlingarnas värde och kvalitet ytterligare (Foscarini 2017, s. 113), något som också ledde till att arkivarien fick en ny roll som den som aktivt valde ut sådana dokument. Arkivarien var därigenom med och skapade det som kan kallas samhälleligt minne där värderingen blev ett utmärkande drag (Cook 2013, s. 107f).

De nya tankegångarna ledde också delvis till en omvärdering av de äldre teorierna. Ett flertal senare författare har till exempel ifrågasatt det objektiva bevisvärdet hos proveniensprincipen, eftersom det ju är individer som sköter hanteringen av dokumenten, även när dessa bevaras för att kunna utgöra bevis i till exempel juridiska frågor. Värderingen kan därmed inte bli helt objektiv, något som gör gränsen mellan myndighetsarkiv eller företagsarkiv och personarkiv mindre tydlig (se t.ex. McKemmish and Piggott 2013, s. 128). Proveniensprincipen fortsatte att vara viktig, men det tillkom nu fler sätt att värdera arkivmaterial.

Det nya sättet att se på arkivmaterial som historiskt källmaterial hade också en stor påverkan på de enskilda arkivmaterialen, som nu blev intressanta som källa till det samhälleliga minnet, detta genom att de berättar mer om de enskilda människorna och deras liv. Många arkivarier, särskilt de som arbetade på universiteten, började nu att aktivt ta in privata samlingar för forskning. Man började nu också intressera sig för fler typer av material än bara pappersdokument; såsom fotografier, ljudinspelningar, kartor och så småningom även filmer (Cook 2013, s. 107ff).

3.3 Identitet

Nästa fas, *identitet*, tog sin början under 1970-talet och handlar främst om de förändringar som följde på datoriseringen av samhället. Arkivmaterialet blev i tilltagande grad elektroniskt och det gjorde att handlingars bevisvärde inte längre kunde knytas till ett stabilt dokumentmedium. De gamla sätten att hantera dem fungerade inte lika bra längre (Cook 1997, s. 16) och det ledde till att det nu blev ännu mer accepterat att se arkivmaterial på många olika sätt i stället för ett enda som byggde på ursprungsordningen. Ytterligare en faktor som påverkade var professionaliseringen av arkivarieryrket genom ökad utbildning. Arkivarien som expert tog också med sig kunskaper från andra discipliner in i arbetet med att beskriva arkivmaterialen och sätta dem i kontext (Cook 2013, s. 109f).

Detta sammantaget gjorde att arkiven kom att fokusera mer på samhället, och värderingen av vad som skulle sparas kom därmed alltmer att utgå från samhällets funktioner och aktiviteter, liksom att dokumentera invånarna i lika hög grad som staten (Cook 2013, s. 110). Denna fas kallade Cook därför *identitet*, men har av andra kallats *samhällsfasen* (Foscarini 2017, s. 114). En viktig del i denna fas blev att även ta in underrepresenterade grupper i arkivmaterialet, så att den totala samlingen inte bara skulle representera det officiella, som regering och myndigheter, utan ge en mer fullständig bild av samhället. Det blev då viktigare vem som skapat informationen och hur och varför den skapats, än vad den innehöll. Detta kallas ofta för *macro-värdering*. I denna process fick de enskilda arkiven en allt större betydelse. Nu blev det också mer accepterat för arkivinstitutioner att aktivt samla in material för att fylla de luckor som kunde finnas i det befintliga arkivmaterialet (Foscarini 2017, s. 115f).

På detta sätt blev arkiven i tilltagande grad verktyg för social rättvisa och mänskliga rättigheter (Cook 1997, s. 111), något som var gynnsamt även för de enskilda arkiven. Gradvis blev värdering och arkivbeskrivning mer flytande och den klassiska hierarkiska metoden ersattes av en mångfald sätt att betrakta arkivmaterial (Cook 1997, s. 110f). Genom den digitala teknologins möjligheter utvecklades också nya och bättre sätt att hantera och bevara arkivmaterial, samt nya standarder för digitalt material (Cook

1997, s. 111). Genom att värdefulla arkivdokument fått digitala versioner minskar slitaget på originalen och en ökad digitalisering kan också möjliggöra en ökad gallring av pappershandlingar (SOU 2019:58, s. 177f).

Det finns dock andra utmaningar med digitalt material, främst i form av att det inte håller lika länge som pappersburet, utan kräver mer arbete i form av regelbundna konverteringar av filformat och överföringar till nya databärare (SOU 2019:58, s. 176). Genom att de digitala filerna har andra behov och krav än de pappersbaserade har den snabba utvecklingen påverkat såväl arkivutrymmet som arkivförteckningarna och tillgängliggörandet. Enligt Riksarkivets rapport från 2019 finns nu en stor efterfrågan på centraliserade lösningar för både teknik, kompetens och lagring. Att detta ändå behöver göras är de flesta överens om, och enligt Riksarkivet finns det en gemensam bild av att massdigitalisering av kulturarvsmaterial i stor skala är viktigt för både forskning och samhällsutveckling (SOU 2019:58, s. 175ff).

Precis som *minne* har fasen *identitet* inte ersatt de tidigare helt och hållet, utan *bevis* och *minne* finns fortfarande kvar som viktiga koncept i värderingen av vad som ska sparas och vilken kontext det ska ges. Dokumenthanteringssystem utformas till exempel fortfarande i hög grad för att bättre bevara handlingarnas juridiska värde och det är fortfarande viktigt att bevara det samhälleliga minnet för till exempel historisk forskning. Samtidigt blev det under den här tiden viktigt att också se arkiven som en samhällelig resurs som i ökande grad tar hänsyn till många olika synsätt (Cook 2013, s. 111f).

3.4 Gemenskap⁴

Den fjärde fasen har enligt Cook, ännu bara börjat och därför kan vi ännu inte helt veta vad som främst kommer att definiera den. Den stora förändringen här utgörs av internet som nu gör det möjligt för var och en att bli sin egen författare, fotograf, musikproducent eller liknande, och därmed

⁴ Denna fas kallar Cook *community*, något som kan översättas på olika sätt. Jag har här valt att använda *gemenskap*, eftersom jag bedömde att det passar väl överens med Cooks breda beskrivning av konceptet.

själv bygga sitt eget arkiv på nätet. Genom detta har arkivarier nu en möjlighet att dokumentera mänskliga och samhällsliga erfarenheter på ett sätt som aldrig förut har varit möjligt och som gör att det går att smälta samman de tidigare perspektiven på *bevis*, *minne* och *identitet* till en större helhet (Cook 2013, s. 113). Genom att ha kunskap om tidigare perspektiv och användningar av arkiv går det också att göra bättre förutsägelser om deras framtida användbarhet (Foscarini 2017, s. 122). Gemenskapsarkiv handlar alltså om samhällets intresse av att ha ett större underlag för forskning kring minne och identitet, liksom om samarbeten mellan arkivinstitutioner och grupper eller privatpersoner.

En utmaning med gemenskapsarkiv är dock att den snabba tekniska utvecklingen leder till så stora mängder material att bara ett fragment är möjligt att bevara i redan etablerade arkiv. Förutom de redan kända problemen med konverteringar av filformat och bevarande för digitalt material, har vi nu också andra typer av material. I stället för textdokument, som skrivs på datorn i stället för direkt på papper, har vi nu också sådant som webbsidor, bloggar och sociala medier att ta hänsyn till (Svärd 2016, s. 277).

Ett sätt att lösa dessa problem är att arkivarien i högre grad samarbetar med samhället i form av olika grupper, både fysiska sådana och helt internetbaserade. Gemenskapsarkiv handlar alltså inte bara om att individer och grupper skapar sina egna arkiv, och om samhällets intresse av ett större underlag för forskning kring minne och identitet, utan också om samarbeten mellan arkivinstitutioner och grupper eller privatpersoner. Detta kan till exempel handla om att arkivinstitutioner låter allmänheten hjälpa till med att lägga till metadata och därmed bidra med ytterligare information än arkivarien har tid, möjlighet eller kunskap till (Cook 2013, s. 115).

Detta sätt att skapa arkiv kallas också för *participatory archives*, vilket jag har valt att översätta med *deltagande arkiv*. Andra termer som används är crowdsourcing, medborgararkiv, Archives 2.0⁵, användardeltagande och medborgarledda arkiv (Eveleigh 2017, s. 299). Konceptet deltagande arkiv

⁵ Termen *Archives 2.0* brukar användas för arkiv som använder sig av Web 2.0-applikationer, såsom bloggar och sociala medier, men kan också ha en vidare betydelse, se t.ex. Theimer (2011).

bygger på trenden att engagera allmänheten i skapandet av kunskap och att använda den stora potential som internet erbjuder, och är fortfarande under utveckling. Visserligen är den här typen av arkivbildande inte ny, men utvecklingen av tekniska hjälpmedel de senaste årtiondena har underlättat och lett till ett ökat intresse. Det ökande intresset för kulturarvet under samma tid har också varit en starkt bidragande faktor (Sheffield 2017, s. 352ff).

Många initiativ inom deltagande arkiv är inspirerade av möjligheten att demokratisera arkiven och få in fler perspektiv, åsikter och kontexter runt dokumenten (Eveleigh 2017, s. 299f). För andra är det ett politiskt projekt som både legitimerar gruppens upplevelser och speglar gruppens värderingar (Sheffield 2017, s. 358). Denna utveckling leds dock fortfarande i hög grad av arkivarier som erbjuder en möjlighet för allmänheten att bidra, i stället för att enbart drivas av allmänhetens egna initiativ.

Även gemenskapsarkiv av olika sorter har dock sina nackdelar och risker. Ett vanligt problem är att samlingarna ofta skapas av personer utan kunskap om konventionell arkivering, vilket kan göra att samlingen kommer att innehålla många föremål som ett arkiv normalt inte skulle ta med, såsom minnesföremål, publicerade verk och fotografier utan kontext, liksom att föremålen kan komma att ordnas på andra sätt än vad som normalt sker i arkiv. Ett annat problem är att många sådana här projekt inte ser sig själva som en form av gemenskap och inte heller ser sin samling som ett arkiv (Sheffield 2017, s. 360).

Många vill heller inte ha inblandning av professionella arkiv, eftersom de vill behålla kontrollen över materialet och se till att det finns tillgängligt för gruppen (Sheffield 2017, s. 358ff). Det gör att arkivarien inte längre har kontroll över vad som ska bevaras, eller ens om något bevaras alls. Det kan också vara både problematiskt och icke önskvärt att flytta dessa till arkivinstitutioner. Arkivariens roll förändras därför från att vara expert till att bli mentor, vägledare och möjliggörare och även till att uppmuntra arkivbildandet som en gemensam process, som delas med många (Cook 2013, s. 113f). Detta ger också ett större fokus på personarkiv än någonsin tidigare.

4 Arkivparadigmen och släktforskarna

Cooks faser har även påverkat släktforskarna på olika sätt och därför är det relevant att se närmare på hur deras forskning och egenskapade material passar in här.

4.1 Bevis, minne och identitet

I den första fasen, *Bevis*, var inte släktforskning en särskilt stor verksamhet. Visserligen är de första spåren av släktforskning i Sverige från 1400-talet (enligt Riddarhuset, i Planting Mollaoglu 2020, s. 6), men forskningen då skedde i liten skala och handlade främst om att bevisa släktskap med adel och kungligheter. Det var inte mycket av detta som nedtecknades och ännu mindre finns sparad idag. Däremot tillkom alla viktiga källmaterial för släktforskare, såsom kyrkoböcker och domböcker, under den här tiden, eftersom de utgjorde viktiga beviskällor för staten för att beräkna skatter och liknande. Först i den andra fasen, *Minne*, och med den växande folk-rörelsen fick släktforskning en större spridning. Ett tecken på det var bildandet av Genealogiska föreningen som en av de första stora släktforskarföreningarna 1933 (Lundholm 2018, s. 127). Utifrån det ökade intresset och utvecklandet av ny teknik började, under denna tid, också kyrkoböckerna att mikrofilmats för att bli tillgängliga för fler (Larsson 2014, s. 9, 16).

Den tredje fasen, *Identitet*, följde på datoriseringen och den gjorde att släktforskningen fick ett nytt uppsving. Tekniken gav släktforskarna större möjligheter att skriva ner och bevara sin forskning i datorbaserade släktträd och internet gav dem en ökad tillgång till digitalt källmaterial och andra möjligheter som den nya tekniken har öppnat. Forskning visar också att släktforskare i allmänhet har varit tidiga med att ta till sig den nya teknologin, bland annat genom att skapa och använda allt från databaser till webbforum (Stallard & de Groot 2020, s. 275). Denna utveckling ledde också till att stora delar av kyrkoboksmaterialet och många andra offentliga material och register nu finns också åtkomliga gratis via Riksarkivets

digitala forskarsal (deras webbplats u.å.e) och en rad andra webbsidor, såsom Stockholms stadsarkiv (u.å). Ännu mer finns tillgängligt mot en avgift hos företag som Arkiv Digital (u.å.a), Ancestry (u.å) och MyHeritage (2024b).

4.2 Gemenskap och situationen idag

Den fjärde fasen, *Gemenskap*, som vi är i nu, utmärks framför allt av de möjligheter som den digitala tekniken och ett allt bättre internet erbjuder och detta har gynnat släktforskarna i hög grad. Därför vill jag fördjupa mig lite mer i denna fas. Allt större mängder källmaterial digitaliseras och tillgängliggörs på internet och det finns nu, som nämnt ovan, många digitala och online-baserade verktyg. Internet erbjuder också stora möjligheter för släktforskarna att samarbeta och hjälpa varandra. Gruppen släktforskare tas därför ofta upp som ett typiskt exempel på den typ av gemenskapsarkiv som brukar kallas *deltagande arkiv* (*participatory archives*). En annan term för just den här typen av arkiv är *community of records*. Detta definierar Bastian som en grupp eller en enhet som använder eller skapar arkivhandlingar och som har delade värderingar som sätter handlingarna i kontext (Bastian, i Sheffield 2017, s. 357; Yakel & Torres 2007, s. 97).

I beskrivningen till *community of records* ingår också att medlemmarna deltar i aktiviteter kring tillgången till arkiv, interaktioner mellan medlemmarna kring arkivfrågor, skapandet av delade värderingar och traditioner, samt samspelet mellan det muntliga berättandet, det skrivna och mellan arkivhandlingar, betydelse och sanning (Yakel & Torres 2007, s. 97), något som många släktforskare gör. Gruppen skapar på detta sätt ett eget system för support till medlemmarna och bidrar även till att återbörda och åter skapa arkivmaterial där det finns luckor (Yakel & Torres 2007, s. 101f). De skapar också helt nya material, genom att bland annat spela in muntliga berättelser och genom att skriva ner både sin forskning och olika berättelser för att kunna lämna vidare till kommande generationer (Yakel & Torres 2007 s. 103).

Dessutom har släktforskarna också utvecklat sina egna sociala system och nätverk med sitt eget supportsystem och ägnar sig åt att både samla och hantera information och hitta sätt att föra vidare forskningen till framtida generationer (Yakel & Torres 2007, s. 92f). Ett framträdande drag hos gruppen är framför allt den utbredda viljan att hjälpa andra genom att mer erfarna släktforskare lär ut hur man läser och tolkar arkivhandlingar, hur man söker för att hitta rätt saker och även för vidare sin kunskap (Yakel & Torres 2007, s. 98). Släktforskning blir då i mycket en process som handlar om att koppla ihop det förflutna med nutiden och med familj och gemenskapen med andra släktforskare (Yakel & Torres 2007, s. 106ff).

Den tekniska utvecklingen och efterfrågan från släktforskare har också lett till utvecklingen av olika verktyg som både används för att hantera forskningen, för att bevara den och för att dela den med andra. Dessa verktyg omfattar allt från att bara användas till att lägga in och spara släkträd till mer eller mindre kompletta lösningar för släktforskares olika behov, där även källmaterial finns inlagt. Några vanliga svenska verktyg är Disgen, Holger, Min Släkt, Genney och det ovan nämnda Arkiv Digital. Av dessa är Arkiv Digital helt internetbaserat, medan de övriga primärt används i den egna datorn. Vanligtvis går det också att flytta släkträd mellan olika verktyg med den gemensamma standarden gedcom⁶. De flesta av verktygen har också funktioner för att ladda upp foton, kartor och liknande som är relevanta för personerna i släkträdet.

På senare tid har utvecklingen av lättillgängliga DNA-test också påverkat släktforskningen och verktygen. Dessa marknadsförs ofta som ett sätt att släktforska genom att bekräfta forskningen i kyrkoböcker med DNA-resultat. För släktforskare har det också blivit ett viktigt sätt att hitta okända fäder som inte har gått att hitta på vanligt sätt (Andersson & Widholm 2022, s. 80). Intresset går ofta också andra vägen, genom ett DNA-test som sedan väcker intresset att gå vidare till mer traditionell släktforskning. De största företagen i branschen, AncestryDNA, 23andMe, FamilyTree DNA, MyHeritage DNA och Living DNA har också drivit på denna utveckling

⁶ Gedcom är förkortning av *Genealogical Data Communication*. Detta format är standard för lagring av släktforskningsdata. En nackdel är dock att många programvaror har egna funktioner som inte alltid stöds av gedcom (Appelquist 2018, s. 66).

med olika smarta marknadsföringskampanjer (Stallard & de Groot 2020, s. 275).

Medan vissa av de nämnda verktygen bara erbjuder DNA-test, såsom 23andme och FamilyTreeDNA, är det flera andra som har utvecklat många fler funktioner. De största verktygen på marknaden är idag Ancestry och MyHeritage som både erbjuder DNA-test, släkträd, möjligheten att lagra och dela information med andra släktforskare, och möjligheten att ladda upp foton och dokument rörande slakten. Båda dessa erbjuder också algoritmer som automatiskt letar matcher mellan olika släkträd (HersHKovitz 2012, s. 11) och en ökande samling källmaterial för att locka släktforskarna att teckna abonnemang.

De digitaliserade kyrkoböckerna⁷ finns nu både i Riksarkivets digitala forskarsal (u.å.e) och hos Ancestry, samt hos Arkiv Digital i en nyfotograferad version i färg (Larsson 2014, s. 16f). Det senare företaget har också skapat vissa egna register som sedan har köpts in av My Heritage (2024a). Utöver det finns de svenska folkräkningarna, samt en del ytterligare material, hos flera av företagen. Eftersom både Ancestry och MyHeritage i grunden är amerikanska företag och har ett mer internationellt fokus har de även en del material från andra länder.

I sammanhanget är det också värt att ta med de två, också amerikanska, verktygen Geni (2024) och FamilySearch⁸ (2024), som båda bygger på att släktforskare gemensamt bygger upp ett stort släkträd, istället för att var och en har sitt eget, något som ännu tydligare lyfter fram idéerna bakom arkivparadigmet *gemenskap*. Andra bra exempel på gemenskapsarkiv har kommit från släktforskarna själva och samordnats av olika föreningar. Här kan nämnas *Porträttfynd*, där digitaliserade foton av typen visitkort- och kabinettsfotografier läggs in av forskarna själva och sedan finns tillgängliga för alla, och även *Gravstensinventeringen* (Sveriges släktforskarförbund 2024 b och c).⁹

⁷ Dessa mikrofilmades för åren fram till år 1896 av Mormonkyrkan mellan 1948 och 1963 (Larsson 2014, s. 9, 16) och har senare digitaliserats och kompletterats.

⁸ Till skillnad från de övriga verktygen är FamilySearch i dagsläget helt gratis.

⁹ Visitkorts- och kabinettsfotografier är foton som klistrades upp på hård kartong, med en ram runt där fotografen fick plats att trycka sitt firmanamn, hemort och utgivningsår. Kabinettsfoton var lite större än visitkortsfoton (Sveriges släktforskarförbund 2024b).

Dessa tjänster påverkar i sin tur även de befintliga arkivinstitutionerna. En studie om detta som gjorts av Emma Andersson och Madelene Widholm handlar om vad DNA-testen har för påverkan (se även kap. 2). I denna har intervjuer gjorts med olika arkivinstitutioner som alla är tveksamma till att ta emot släktforskarens material (2022, s. 82). De visade en osäkerhet kring hur de ska förhålla sig till DNA-test och även om de medgav att det kan finnas ett värde i materialet ser de det inte som sin uppgift att ta hand om det (Andersson & Widholm 2022, s. 81). Många arkivinstitutioner har också begränsningar för vad de tar emot som gör att släktforskarens material ofta inte passar in. Här kan nämnas Riksarkivet, som i sin förvärvspolicy anger att de bara tar emot enskilda arkiv av "särskild betydelse för forskning och kulturarv" (Riksarkivet 2013).

En viktig slutsats som Andersson och Widholm drog är att arkivinstitutionerna kommer att bli tvungna att på sikt omvärdera begreppet värde så att det även inkluderar släktforskarnas forskningsmaterial. Visserligen lyfter flera arkivinstitutioner att de då skulle riskera att få stora förvaringsproblem, men Andersson och Widholm framhåller att det annars är en stor risk att allt material i stället hamnar hos de amerikanska företagen som erbjuder både DNA-tjänster och släktträd (2022, s. 82f).

Även om dessa digitala tjänster har varit mycket positiva för släktforskarna och deras material ställer de också högre krav på medborgarnas källkritiska förmåga (SOU 2019:58) och ökar för risken för spridning av felaktiga uppgifter, något som lyfts fram av en större grupp svenska släktforskarföreningar i en uppsats från 2000 (Boström 2000, s. 81ff). Felaktigheter och falsarier i släktträd förekom även förr (Hershkovitz 2012, s. 5), men felaktiga uppgifter sprids mycket lättare på internet. Det finns också en risk för att personuppgifter till nu levande personer sprids av forskare som inte har kännedom om vad som gäller eller som struntar i det (Tropp 2013, s. 28).

5 Metod och material

Som tidigare visat saknas det strategier för att ta hand om släktforskarnas material, såsom med alla enskilda arkiv, och även undersökningar om detsamma (se 1.1). Mitt syfte när det gäller undersökningen är därför att ta reda på hur läget ser ut och vad både släktforskare och arkivinstitutioner tycker om detta (se även 1.2). Målet är att se var de är ense eller oense och att sedan sätta in materialet i en forskningskontext för att därigenom försöka hitta möjliga sätt att förbättra bevarandet.

Eftersom de två grupperna släktforskare och arkivinstitutioner är så olika passade det bäst att använda olika metoder för att undersöka dem och därför valde jag att använda en blandad metod. Genom att göra så kan jag använda tekniker som kompletterar varandra (Marshall and Rossman 1995, i Pickard 2017, s. 20), och därmed ge en så bra bild som möjligt av det jag vill undersöka. Den blandade metoden har associerats med det postpositivistiska paradigmet, som främst skiljer sig från de tidigare paradigmerna, det positivistiska och det interpretativa, genom den betydelse som läggs på begreppet falsifiering. Detta innebär att inte bara bevisande utan också motbevisande av fenomen är ett giltigt resultat av en utredning (Pickard 2017, s. 11).

I formuleringen av frågorna till både enkät och intervjuer har jag utgått från några olika teman, som jag sedan har använt i redovisningen av mina resultat. Samtliga frågor till enkät och intervjuer finns också i bilaga 1 och 2.

TABELL 1: *Teman för frågor och resultatredovisning*

- Tema 1: Materialet och dess bevarande
 - Tema 2: Ordnande och förtecknande
 - Tema 3: Analogt vs digitalt material
 - Tema 4: Tillgängliggörandet av materialet
 - Tema 5: Önskemål för framtiden
-

5.1 Kvantitativ del - Enkäten

När det gäller släktforskarna räknar jag med att den individuella variationen kan vara stor och jag vill därför ha in många svar för att kunna se om det går att göra några generaliseringar, och för att kunna fånga upp många synpunkter. Till detta passar det därför bäst att använda en kvantitativ metod, där det är viktigare att kunna mäta svaren på olika sätt än att kunna analysera individuella svar (Pickard 2017, s. 13). För att nå så många som möjligt har jag valt att göra undersökningen i form av en digital enkät av den deskriptiva typen där man letar efter mönster och trender (Pickard 2017, s. 41, 112).

För att göra det enkelt att mäta olika svar valde jag att främst använda frågor av den typ som kan besvaras med kryssrutor, och att lägga till kvalitativa element i form av mer öppna fritextfrågor där jag frågar efter fler tankar och synpunkter i olika delar i enkäten (Pickard 2017, s. 111). För att underlätta besvarandet är dessa öppna frågor placerade i anslutning till de slutna frågor de är associerade med och därmed utspridda över enkäten (Pickard 2017, s. 221). Det finns också en allmän fråga i slutet där de svarande kan skriva eventuella ytterligare reflektioner (se bilaga 1).

Materialet för den kvantitativa undersökningen har samlats in genom en digital enkät som utformades i Google Formulär. Enkäten testades av både mig och en god vän som också släktforskar, och både handledare och en person på Sveriges släktforskarförbund fick möjlighet att komma med synpunkter innan den blev offentlig. För att nå så många som möjligt spreds enkäten främst via olika grupper på Facebook (se vidare under 5.1.1 nedan). Jag har också fått hjälpa att sprida informationen via e-post av Sveriges släktforskarförbund, som skickade den till sina 162 medlemsföreningar (Sveriges släktforskarförbund 2024a), vilka i sin tur har kunnat sprida det vidare till sina medlemmar, och av Föreningen DIS (Datorhjälp i släktforskningen, Föreningen DIS u.å.a). Jag fick även möjlighet att sprida informationen på släktforskarförbundets samrådskonferens 16 mars, där ordförandena för alla medlemsföreningarna deltog. Ytterligare några släktforskare har också fått kännedom om enkäten via en annan person, något en del av de som har hört av sig via e-post har berättat.

5.1.1 Avgränsning och representativitet

För att kunna bedöma hur giltiga slutsatserna från enkäten blir är det flera saker som är viktiga att ta hänsyn till. Till att börja med har jag utformat enkäten så att den bara omfattar de frågor som är direkt relevanta för uppsatsen. Det betyder att jag har utelämnat frågor om kön, ålder, geografisk hemvist och liknande, som jag bedömde inte tillförde något av relevans för undersökningen. Det enda jag har frågat om som inte gäller släktforskarnas material är hur erfarna som släktforskare de själva bedömer sig vara, se vidare nedan. Enkäten är också utformad med mestadels kryssfrågor som är enkla att redovisa som procent i tabeller och diagram och med fritextfrågor för kompletterande information.

När man använder en enkät som metod är syftet att samla information från individer som antingen är hela forskningsunderlaget eller som utgör en representativ grupp för hela den grupp som är möjlig (Pickard 2017, s. 111). Ingen vet dock hur många släktforskare det faktiskt finns och därför har jag i stället strävat efter att få så representativa svar det går genom att sprida enkäten till så många som möjligt. På detta sätt kan jag få ett så stort underlag att det ändå kan anses vara så representativt det går att komma med en så vagt definierad grupp som denna.

Sätten som enkäten har utformats och spridits på har dock troligen påverkat vilka som har svarat på dem. Enkäten har visserligen varit öppen för "alla som förvarar släktforskarmaterial hemma", men främst har den vänt sig till mer erfarna släktforskare. Detta beror både på att jag har utgått från att dessa har hunnit samla på sig mer material och på att de sannolikt också har hunnit fundera mer i termer av bevarande. Av samma skäl är det troligen få unga som har svarat. För att få mer klarhet i detta bad jag, som nyss nämnt, de som svarade på enkäten att uppskatta hur erfarna de är som släktforskare på en skala med sju steg. Stapeln visar också på en tydlig övervikt mot mer erfarna släktforskare, med 355 kryss på de två översta stegen i skalan och bara 41 på de två lägsta. Den högsta stapeln finns på steg fem av sju.

Dessutom har det faktum att enkäten är digital och har spridits via e-post och grupper på Facebook, sannolikt gynnat släktforskare som både har

datorvana och regelbundet använder sociala medier. Det är därför högst sannolikt att de som har svarat på enkäten främst är medelålders eller äldre släktforskare med ganska eller mycket god erfarenhet, med god datorvana och som är aktiva på sociala medier. När jag drar slutsatser från enkät-svaren är det alltså denna grupp jag i första hand drar slutsatser om, inte alla släktforskare totalt i landet, även om jag personligen inte tror att det är så stora skillnader.

5.1.2 Utskick och antal svar

Eftersom enkäten inte har spridits till en på förhand avgränsad grupp, utan i stället skickats ut via e-post och olika grupper på Facebook, är det omöjligt att veta hur många som har nåtts av den. En ungefärlig uppfattning går det dock att få genom att se på storleken hos de grupper som fick informationen.

De som fick informationen via e-post är de nämnda medlemmarna i Sveriges släktforskarförbunds medlemsföreningar, vilka är omkring 80 000 stycken (WikiRötter 2023), och de omkring 18 300 personer som är medlemmar i Föreningen DIS (Föreningen DIS u.å.c). De som fick informationen via grupperna på Facebook redovisas i listan nedan. Notera här att Facebook inte redovisar exakt antal för grupper med fler än 1 000 medlemmar, så summan är därför ungefärlig.

TABELL 2: *De olika grupperna på Facebook med antal medlemmar*

• Släktforskare	24 700
• DNA-anor	13 600
• Svensk genealogisk tidskrift	1 900
• Jönköpings släktforskare	1 300
• My ancestors are from BLEKINGE	785
• Gemensamma anor - släktforskning med dagens verktyg	4 000
<i>Summa</i>	46 285

Totalt kan enkäten alltså ha nått ut till drygt 144 500 personer (80 000 + 18 300 + 46 285). Det totala antalet personer som har nåtts av informationen är dock troligen avsevärt mycket lägre, eftersom det finns ett stort överlapp mellan de olika grupperna. Många av de som fick e-postutskick är också med i en eller flera av grupperna på Facebook, och många av de som är med i grupper på Facebook är med i flera av dessa. Det verkliga antalet personer som nåtts av informationen är därför troligen betydligt längre.

Enkäten var tillgänglig från den 21 februari och stängdes den 10 april. Det totala antalet svar som kom in är 937 stycken. Detta är så pass många att det bör gå att dra ganska säkra slutsatser utifrån den grupp jag har ringat in här ovan.

5.2 Kvalitativ del - Intervjuerna

För arkivinstitutionerna ville jag prata med flera olika typer av arkivinstitutioner och ge var och möjlighet att reflektera kring hur de arbetar med frågorna, liksom möjligheten att utvidga diskussionen ifall fler frågor av intresse uppkom längs vägen. När man inte behöver mätbara data passar det bättre att använda en kvalitativ metod och ett vanligt sätt är då att göra denna i form av intervjuer (Pickard 2017, s. 13, 196). Eftersom jag ändå ville ha möjlighet att jämföra deras svar valde jag att göra det i form av standardiserade intervjuer där alla som intervjuas får samma frågor, som de sedan kan besvara med ett kort svar eller en längre reflektion beroende på vad som passar dem bäst (Pickard 2017, s. 199).

Utgångspunkten var här att få med minst tre olika typer av arkivinstitutioner. Eftersom jag inte visste vilka som skulle ha tid att hjälpa mig valde jag att skicka en inledande fråga till fler arkivinstitutioner än jag egentligen behövde och fortsatte sedan med de jag fick ett positivt svar från. Arkivinstitutionerna valdes ut för att de finns i min geografiska närhet och representerar olika typer. De jag fick svar från är, i alfabetisk ordning: Arkiv Jönköpings län, Bohusläns museum, Genealogiska föreningen, Jönköpingsbygdens genealogiska förening, Riksarkivet i Göteborg och Västergötlands

museum. Med dessa har jag täckt in en myndighet (Riksarkivet), ett förenings-/folkrörelsearkiv (Arkiv Jönköpings län), två museer (Bohusläns och Västergötlands) och två släktforskarföreningar, varav en rikstäckande (Genealogiska föreningen) och en lokal (Jönköpingsbygdens).

Frågorna utformades runt samma teman som enkäterna (se 5.1 ovan) och redovisas i sin helhet i bilaga 2. För att kunna jämföra svaren utan att leda de svarande till förutbestämda svarsalternativ, valde jag att ställa frågor där de svarande kunde välja om de ville besvara frågan enkelt eller genom att lägga till mer reflektioner (enligt Pickard 2017, s. 199). Jag tog kontakt med samtliga arkivinstitutioner via e-post till adresser jag hittade på deras webbsidor och presenterade mitt projekt. I brevet erbjöd jag dem att välja själva om de ville svara på frågorna via telefon, online-möte eller via e-post. Detta förfarande valde jag för att hellre få svar via e-post, än att inte få svar alls. Intervjuer som görs via e-post har dock blivit allt vanligare och har som fördel att den svarande ges mer tid att reflektera över frågorna och formulera svaren (Meho 2006, i Antreski 2018, s. 27). De svarande fick på detta sätt också mer tid att ta reda på information om det var något de inte själva kunde svara på direkt.

Alla jag har varit i kontakt med och som hade tid att svara, valde också att svara via e-post med undantag för Genealogiska föreningen som själva ringde upp när de hade tid. Detta samtal spelades inte in, utan jag tog anteckningar, som jag sedan skickade till dem och fick kommentarer på. I samtliga fall har jag också kunnat få svar på uppföljande frågor och kontrollera så att jag förstått rätt genom ytterligare e-postkonversation. Eftersom några arkivinstitutioner valde att ge korta och enkla svar på många frågor blev resultatet att intervjuerna också fick ett kvantitativt element, precis som att enkäterna fick ett kvalitativt av de öppna frågorna (se 5.1 ovan). Svaren analyseras med hjälp av innehållsanalys och jämfördes sedan arkivinstitutionerna emellan och med svaren från enkäten, se kapitel 6.

5.2.1 De undersökta arkivinstitutionerna

I det följande presenterar jag kort varje arkivinstitution med avseende på vad de har för inriktning och styrning och vad för slags arkivmaterial de

har i sina samlingar. Informationen är både hämtad från deras webbsidor och från intervjuerna, där de i flera fall berättade mer om sin verksamhet i svaren än vad jag hade frågat efter.

TABELL 3: *Intervjuade arkivinstitutioner (i bokstavsordning)*

- Arkiv Jönköpings län
 - Bohusläns museum
 - Genealogiska föreningen
 - Jönköpingsbygdens Genealogiska förening
 - Riksarkivet Göteborg
 - Västergötlands museum
-

5.2.2 Arkiv Jönköpings län

Arkiv Jönköpings län bildades 2023 då Jönköpings läns folkrörelsearkiv gick samman med Jönköpings läns arkivförbund, och är en ideell förening som tar hand om länets förenings- och företagshistoria (u.å.a). De hjälper företag och föreningar att göra arkivmaterialen forskningsbara för allmänheten och bevarar dem för eftervärlden (Arkiv Jönköping län u.å.b), men tar också emot en del personarkiv med lokal anknytning. Enligt svaret har de också ett nära samarbete med Jönköpings läns museum och Jönköpings stadsarkiv, som också har del i den gemensamma forskarsalen. Verksamheten finansieras genom bidrag från Region Jönköpings län, länets kommuner och medlemsavgifter (Arkiv Jönköpings län u.å.b). Till skillnad från Jönköpings läns museum använder de dock inte NAD utan en egen lösning.

5.2.3 Bohusläns museum

Bohusläns museum är regionalmuseum för landskapet Bohuslän och är enligt sin webbplats (Bohusläns museum u.å.a) det näst mest besökta

regionala museet i Sverige. Förutom sina utställningar har de både ett arkiv och ett bibliotek. Det förra innehåller deras eget ämbetsarkiv, ett topografiskt arkiv, en handskriftssamling och en samling enskilda arkiv. De enskilda arkiven omfattar personarkiv, gårdsarkiv, föreningsarkiv och företagsarkiv. Enligt webbsidan omfattar det ca 450 arkivbildare och i samlingarna finns bland annat dagböcker, berättelser, brev, kartor och olika typer av dokument (Bohusläns museum u.å.b). Dessa arkiv finns förtecknade i NAD.

5.2.4 Genealogiska föreningen

Genealogiska föreningen är en rikstäckande förening för släktforskare. Den bildades, som nämnts (se 4.1), redan 1933 och var då en av de första släktforskarföreningarna i landet. En bärande tanke bakom bildandet var att samla in redan skapade släktregister till ett slags rikssläktarkiv till nytta för andra släktforskare (Lundholm 2018, s. 113ff). Föreningen strävar också efter att anpassa sina samlade resurser till en snabbare och mer teknisk utveckling inom släktforskningen (Genealogiska föreningen u.å.a).

Föreningens medlemmar har bidragit med att skapa olika samlingar och register genom tidskrävande genomgångar av material på olika bibliotek och arkivinstitutioner, till exempel klipparkivet med familjenotiser ur dagstidningar (Lundholm 2018, s. 119). Föreningen drivs helt av medlemmarna och skiljer sig därmed från Sveriges släktforskarförbund, som är en ren paraplyorganisation där även GF ingår. Genealogiska föreningen har ett eget arkiv, *Släktforskarnas Arkiv och Bibliotek*, i sina lokaler i Sundbyberg där de samlar litteratur och arkivmaterial om släktforskning (Genealogiska föreningen u.å.b).

5.3.5 Jönköpingsbygdens Genealogiska förening

Jönköpingsbygdens Genealogiska förening är en regional släktforskarförening som bildades 1977. Föreningen har genom åren arrangerat släkt-

forskarkurser, temakvällar, föreläsningar, släktforskarresor och släktforskarhjälp i samarbete med Arkivhuset i Jönköpings län och biblioteket i Huskvarna (Jönköpingsbygdens Genealogiska förening 2024a och b). Sedan början av 1990-talet har föreningen en egen lokal och där har de även byggt upp ett bibliotek. Under åren har föreningen också drivit flera släktforskarprojekt, varav det största är att de sedan 1980-talet arbetat med att skriva av födda, vigda och döda i Jönköpings län från kyrkoböckerna. Detta material får medlemmarna i föreningen ta del av via medlemsportalen. Antalet medlemmar var 750 personer i januari 2024 (Jönköpingsbygdens Genealogiska förening 2024b).

5.3.6 Riksarkivet Göteborg

Riksarkivet Göteborg är en av flera regionala enheter under Riksarkivet, som är en statlig förvaltningsmyndighet under Kulturdepartementet (Riksarkivet u.å.d). Tidigare var det ett av tio landsarkiv, men 2020 upphörde landsarkiven att vara egna enheter och detta bytte då namn till Riksarkivet Göteborg. Riksarkivets uppdrag är främst att tillhandahålla allmänna handlingar för allmänheten. Verksamheten regleras i arkivlagen, i arkivförordningen samt i Riksarkivets instruktion (Riksarkivet u.å.d). De tar även emot enskilda arkivhandlingar, både som depositioner och gåvor, men eftersom dessa inte är allmänna handlingar kan tillgängligheten vara mer begränsad (Riksarkivet u.å.a, u.å.b). De enskilda arkiv som tas emot ska vara förenliga med Riksarkivets förvärvspolicy (2013, se även 4.2 ovan) och de har Västra Götalands län som sitt primära upptagningsområde. Alla Riksarkivets förteckningar finns i NAD (Riksarkivet u.å.c).

5.3.7 Västergötlands museum

Precis som Bohusläns museum är Västergötlands museum (u.å.a) ett regionalt museum och detta täcker landskapet Västergötland, med särskilt fokus på Skaraborgs län. Samlingarna började byggas upp i och med bildandet av Västergötlands fornminnesförening 1866. Förutom föremål

omfattar samlingarna arkivalier, fotografier, film och ett bibliotek med böcker och tidskrifter om främst Skaraborgs län (Västergötlands museum u.å.b).

Arkivdelen består av deras eget ämbetsarkiv och en samling om ca 900 enskilda arkiv som främst består av personarkiv, gårdsarkiv och arkiv från lokala föreningar. Arkiven har kommit in både genom insamling och genom gåvor från privatpersoner från bygden. De har även kartor och ritningar och ett sockenarkiv. Om man vill skänka material till dem bör det först och främst vara förankrat i Skaraborgs län, vara i bra skick för att bevaras och ha en tydlig proveniens (Västergötlands museum u.å.c). I likhet med Bohusläns museum finns deras arkivförteckningar i NAD.

5.3 Etiska aspekter

Vid alla undersökningar som involverar utomstående är det viktigt att ta hänsyn till en rad etiska överväganden. Som Vetenskapsrådet påpekar i sin skrift (2017, se t.ex. s. 13 och 20) behöver varje forskare göra en avvägning mellan risken för de inblandade och nyttan av studien för forskningen. De lyfter också fram att idealet är att alla som forskningen gäller ska vara informerade och helst också ha samtyckt skriftligen (2017, s. 26).

I min enkät framgick i informationen som medföljde vad resultaten skulle användas till och att enkäten var helt anonym. Att deltagarna anonymiseras innebär att varken forskaren eller obehöriga kan knyta ett visst svar till en viss person (Vetenskapsrådet 2017, s. 40). Dock var det ändå några svarande som angav sina namn och/eller sin e-postadress i fritextsvaren. I dessa fall har den informationen tagits bort vid uttag av data från enkätverktyget Google Forms. Informationen i Google Forms kommer också att raderas när den inte längre behövs.

Vad gäller arkivinstitutionerna kunde mina kontaktpersoner av förklarliga skäl inte svara anonymt, men blev lovade att inga personuppgifter skulle tas med i uppsatsen. Här kan man stödja sig på konfidentialitet som är en allmän förpliktelse att inte sprida uppgifter man har fått i förtroende (Vetenskapsrådet 2017, s. 40). Samtliga har också gett skriftligt tillstånd till

att jag får publicera namnet på arkivinstitutionen och de är medvetna om att några av dem ändå kan identifieras, eftersom den arkivinstitution de arbetar på inte har så många anställda. Eftersom de svarar i sin yrkesroll var det ingen som såg något problem med detta förfarande. Jag kommer dock inte att omtala dem med deras respektive yrkestitel utan i första hand bara använda arkivinstitutionens namn, eller "min informant på XX".

6 Resultat

I det följande går jag igenom resultaten från enkäten och intervjuerna med hjälp av tidigare nämnda teman (se kap. 5, tabell 1). Dessa är: 1) materialet och dess bevarande, 2) ordnande och förtecknande, 3) analogt vs digitalt material, 5) tillgängliggörandet av materialet och 6) önskemål för framtiden.

6.1 Materialet och dess bevarande

Till att börja med ville jag veta vilka typer av material släktforskarna respektive arkivinstitutionerna menar när vi pratar om släktforskarens arkivmaterial, för att se säkerställa att de faktiskt pratar om samma saker. För att ringa in detta har jag ställt flera frågor till släktforskarna om olika typer av material och även gett dem möjlighet att lägga till fler alternativ i fritextsvar. Jag har också frågat arkivinstitutionerna om vilka typer av material de tar emot för bevarande.

När det gäller släktforskarna har jag frågat både om vilka material de har och om vilka av dessa de vill ska bevaras. Detta är ju inte nödvändigtvis samma sak, eftersom de kan ha material som är värdefulla för dem själva eller i forskningen, men som de inte nödvändigtvis vill bevara för kommande generationer. I båda fallen är det släktträd som flest har kryssat i och då handlar det både om släktträd i ett dataprogram, i en webbtjänst, i excelformat eller på papper. Detta har 870 personer, eller nästan 94 % av de svarande kryssat för att de har och 841 eller 91 % av de svarande vill att dessa ska bevaras.

Därefter följer för båda frågorna: foton i analogt format, foton i digitalt format och olika slags viktiga papper, så som visas i tabellen nedan. Den senare kategorin har jag exemplifierat med betyg och intyg. I fritextsvaren är det också många som har lagt till bouppteckningar, tidningsartiklar och

nedskrivna berättelser. Efter dem följer föremål, olika typer av korrespondens och sedan släktutredningar, artiklar och släktböcker som de har skrivit själva. Jag har också frågat om de har tagit ett DNA-test, något som hela 72 % av de svarande hade gjort. I tabellen nedan visar jag antal svarade för varje alternativ. Listan är ordnad efter den sista kolumnen, men skillnaderna mellan kolumnerna är små.

TABELL 4: *Antal släktforskare som har / vill bevara de här materialen*

Typ av material	Har dem	Vill bevara
Släkträd (alla sorter)	870	841
Analoga foton	785	692
Digitala foton (digitalt skapade eller skannade)	702	677
Viktiga dokument	653	499
DNA-test	668	498
Föremål (t.ex. hantverk)	535	446
Analog korrespondens (brev och vykort)	542	425
Egna släktutredningar, släktböcker eller artiklar	357	416
Digital korrespondens (skannade brev m.m.)	318	315

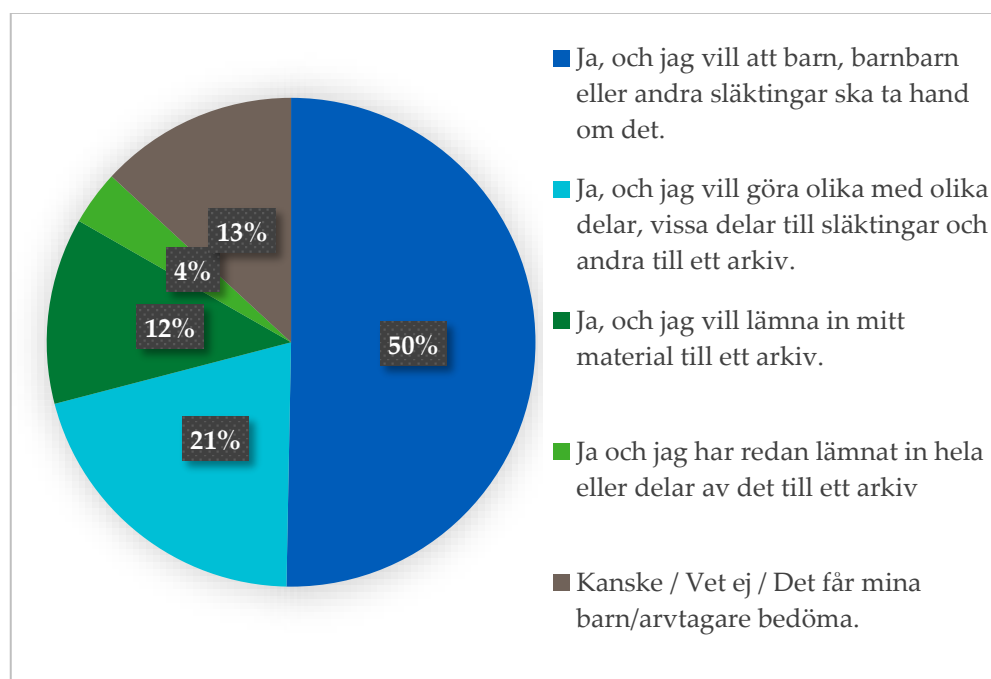
Det är alltså en överväldigande majoritet som vill bevara sitt material, men inte alla. De små skillnaderna mellan kolumnerna visar att andelen som vill bevara är ungefär lika stor för alla material. Det enda undantaget gäller egna släktutredningar, släktböcker och artiklar där fler vill bevara än som anger att de har. Detta tyder på att de anser dessa vara särskilt värda att bevara och att det troligen finns en grupp som har angett att de vill bevara sådant de planerar att skriva, men ännu inte gjort.

När det gäller släkträd och DNA-test frågade jag också vilka verktyg de använder primärt. Här missade jag några släkträdsverktyg som svarsalternativ och har därför räknat ihop svaren med tilläggen från fritextfrågan. De vanligaste svaren blev då Disgen (333 personer), Min släkt (140), Ancestry (134), Genney (75), My Heritage (75), Arkiv Digital (43) och Holger (19). Av

dessa är alla system svenska utom Ancestry och MyHeritage (se även 4.2). För DNA-testen är Family Tree DNA vanligast (506 personer), följt av Ancestry (203), MyHeritage (177) och 23andMe (68). Många har dock överfört sitt test till andra plattformar och använder därför flera.

Att släktforskarna vill bevara sitt material betyder dock inte nödvändigtvis att de vill att materialet ska bevaras på en arkivinstitution. Därför frågade jag också vad de vill ska hända med materialet, se figur 1. Här svarade hälften av 926 svarande att de vill att barn, barnbarn eller andra släktingar ska ta hand om det, medan en dryg tredjedel vill lämna in hela eller delar av sitt material till en arkivinstitution, eller redan har gjort det. Bara 12%, eller 114 personer, vill lämna in hela sitt material till en institution.

FIGUR 1: Antal släktforskare som anser att det är viktigt att deras material bevaras för framtiden och var de vill att det ska bevaras. (928 svar)

När det gäller de intervjuade arkivinstitutionerna har samtliga någon form av begränsning för vad de tar emot och den vanligaste är geografisk. Arkiv Jönköpings län tar emot material av lokalhistoriskt intresse för Jönköpings län, Bohusläns museum tar emot personarkiv från personer med stark anknytning till Bohuslän, Riksarkivet Göteborg tar emot material från

Västra Götalands län och Västergötlands museum tar primärt emot från Skaraborgs län. Jönköpingsbygdens Genealogiska förening tar visserligen främst emot material från Jönköpingsbygden, men har också en del material från övriga landet som kan vara intressant för deras medlemmar.

Den enda arkivinstitution som tar emot material från hela landet är Genealogiska föreningen och de är i stället särskilt inriktade på släktforskning. Detta betyder att de bara vill ta emot material med en tydlig koppling till en persons släktforskning. Fotoalbum och brevsamlingar utan tydlig släktkoppling tas inte emot eller rensas ut, och föremål tar de bara emot om de kan använda dem i en kommande utställning. Däremot hänvisar de gärna till lämpligt museum om det ingår föremål i en släktforskarens samling.

Ingen av de tillfrågade arkivinstitutionerna går in i detaljer när det gäller olika typer av material, utan det mesta kan vara intressant om det uppfyller kraven på geografisk avgränsning. Hellre än att sätta upp fler regler vill samtliga göra en egen bedömning om ett material är tillräckligt intressant för deras samlingar. Däremot är museerna, av förklarliga skäl, mer inriktade på föremål än de andra arkivinstitutionerna, som är mer inriktade på foton och olika typer av dokument. Hur det ser ut när det gäller digitala handlingar återkommer jag till i 6.3.

Medan släktforskarna har sitt fokus på material som har med deras släkt att göra, har arkivinstitutionerna fokus på geografisk avgränsning och i regel också på lokalhistoriskt intresse. Släktforskarföreningarna är mer fokuserade på att materialet ska vara släktcentrerat snarare än lokalt, men de tar som grundregel inte emot föremål. När dessa båda synsätt krockar är den tydligaste konsekvensen att släktforskarnas material ofta måste splittras för att kunna bevaras på arkivinstitutioner och inte bara hos slakten. Medan foton och släktdokument kan tas emot av en släktforskarförening kan hembygdsforskning och föremål snarare hamna på ett museum eller kanske hos en hembygdsförening.

Risken med att materialet splittras är framför allt att den värdefulla kontexten försvinner. Om farfars egengjorda träverktyg hamnar på ett ställe, foton från hans uppväxt i Skaraborgs län på ett annat, foton från hans familjeliv i Göteborg på ett tredje och släktträdet han ingår i på ett fjärde, blir det väldigt svårt för kommande generationer att hitta alla dessa delar

och sammanfoga dem till en förståelse om vem just den här personen var. Detta är förstås ett mindre problem om hela släktforskarens material kommer från en släkt som har hållit sig inom ett visst begränsat område, och som därför kan vara intressant att bevara för ett museum, liksom ett material utan några föremål och där allt har en tydlig relevans för slakten kan vara intressant för en släktforskarförening eller Genealogiska föreningen.

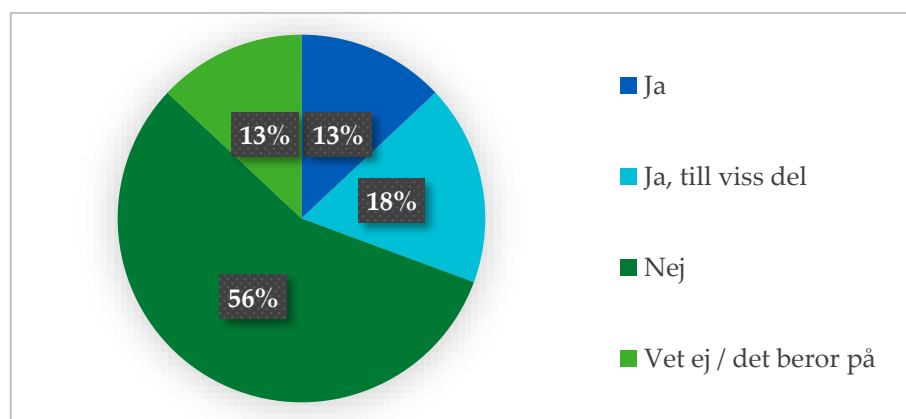
Med tanke på hur många släktforskare som ändå har angett att de både har foton, dokument och föremål i sina samlingar är det tydligt att detta kan bli ett problem för en stor grupp. Risken finns också att det material som tas emot av en arkivinstitution blir mindre värdefullt utan den kontext de andra materialen i samlingen tillför. Att då behålla proveniensen i materialet blir följaktligen ännu svårare, om ens överhuvudtaget möjligt, även om bara det analoga materialet räknas.

6.2 Ordnande och förtecknande

För att arkivmaterial som förvaras på en arkivinstitution ska vara lätt att hitta i och att överblicka behöver det också ordnas och förtecknas. Det finns idag flera böcker som vänder sig till privatpersoner och som förklarar hur det fungerar, varav en är riktad direkt till släktforskare (Appelquist 2018). Samtidigt krävs det en insats för att lära sig och kan vara krångligt för privatpersoner som inte så lätt kan köpa arkivboxar och aktomslag. Dessutom kan olika arkivinstitutioner ha olika krav på hur materialet ska ordnas, dels för att passa ihop med deras övriga material, dels för att proveniensen i materialet ska bibehållas så långt det går. Därför är det relevant att också ta reda på hur långt ifrån varandra de två grupperna står.

Av släktforskarna är det en överväldigande majoritet av de 692 svarande som inte känner till detta alls, medan ungefär en femtedel känner till det bra eller till viss del, se figur 2. Av de som känner till det bra är det 36 % som har tillämpat kunskaperna på sitt eget material. Motsvarande siffra för de som känner till det "till viss del" är 34 %. Av de som inte kan det alls är däremot 35 % villiga att lära sig detta om det krävs för att en arkivinstitution ska ta emot materialet, medan bara 12 % är helt ovilliga.

FIGUR 2: *Kännedom om ordnande och förtecknande? (692 svar)*

På frågan om de kan tänka sig att ta hjälp för att göra detta svarade en fjärdedel att de kan tänka sig att betala någon annan för att ordna och förteckna deras material om det krävs för att en arkivinstitution ska ta emot det, i alla fall så länge det inte blir för dyrt. Hälften har dock svarat att de inte vet eller får ta ställning när det blir aktuellt. Kunskaperna är alltså ganska bristfälliga, men det finns ett intresse att åtgärda detta om det behövs för att materialet ska kunna tas om hand.

De flesta arkivinstitutioner ställer dock inga höga krav på det material de tar emot. Det vanligaste svaret är att de inte kräver att material ska vara ordnat och förtecknat, men däremot ser de gärna att materialet är rensat från gem, post-it-lappar, plastfickor och liknande, och gärna också att det i alla fall har gjorts någon form av grovsortering. Om inlämnaren inte kan göra detta tar de emot materialet ändå och gör det själva. Genealogiska föreningen förtydligar att de alltid går igenom materialet själva vid leverans och då gör en egen rensning och en bedömning av vad som är intressant att behålla. Den enda av arkivinstitutionerna som har som utgångspunkt att materialet ska vara ordnat och förtecknat vid leverans är Riksarkivet Göteborg.

Som komplement till dessa arkivinstitutioner har jag också lagt till information från fritextsvaren om svar som släktforskarna själva har fått när de har varit i kontakt med olika arkivinstitutioner på egen hand. De fysiska arkivinstitutioner de har varit i kontakt med omfattar allt från hembygdsarkiv

till föreningsarkiv, bibliotek, kommunarkiv, länsarkiv, museer och även några med särskild inriktning. Drygt 40 personer har svarat att de redan har lämnat in material, flest till någon av Riksarkivets enheter (10 personer), ett museum (5) eller ett stadsarkiv (4). De allra flesta av de som fyllde i ett fritextsvar om frågan angav att den arkivinstitution de varit i kontakt med inte hade ställt några krav alls. Av de som hade blivit nekade att lämna in var de vanligaste anledningarna ointresse och platsbrist.

Den bristfälliga kunskapen om ordnande och förtecknande hos släktforskare är alltså inget stort problem idag, men skulle kunna bli det på sikt om fler släktforskare börjar vilja lämna in material som någon arkivinstitution vill ta emot. Arbetet med att ordna och förteckna tar mycket tid och resurserna är ofta begränsade. Genealogiska föreningen berättade att de har haft en stor mängd oförtecknat material som de nu håller på och går igenom. De är nästan klara med de senaste tio åren, men det finns mycket kvar från längre tillbaka i tiden. Troligen finns samma problem även på andra håll, även om ingen mer har lyft fram det.

Ett svar som också återkom flera gånger var att den arkivinstitution släktforskaren hade varit i kontakt med bara tog emot material som gåva, medan släktforskaren heller ville lämna det som deposition och på så sätt behålla äganderätten över materialet. Detta ser dock inte ut att vara ett stort problem. Av 837 svarande är det bara 9 % som vill lämna sitt material som en deposition, medan 37 % av de som vill lämna in sitt material vill göra det i form av en gåva. Av de som redan har lämnat in material har 18 personer lämnat det som en deposition och 27 personer som en gåva. Av arkivinstitutionerna är det bara Genealogiska föreningen som tydligt anger att de enbart tar emot material som gåvor.

Att rensa, ordna och förteckna samlingar av olika slag tar mycket tid och om fler börjar vända sig till arkivinstitutionerna med sitt material kan detta bli en avgörande faktor för vad som tas emot. Det är heller inte säkert att släktforskarna och arkivinstitutionerna är överens om vad som är viktigt att bevara och på vilket sätt det ska göras. Kopior i form av avskrifter, skannade boksidor och digitala foton som man inte har originalet till kan vara högst väsentliga i släktforskningen, men rensas gärna bort vid arki-

vering på en arkivinstitution. Av denna anledning är det också mer intressant för arkivinstitutionerna att få samlingarna som gåvor i stället för depositioner, eftersom de då kan göra ett eget urval av vad de vill spara. Ytterligare en faktor som kan avgöra vad som tas emot är det fysiska utrymmet, som ofta är begränsat.

6.3 Analogt vs digitalt material

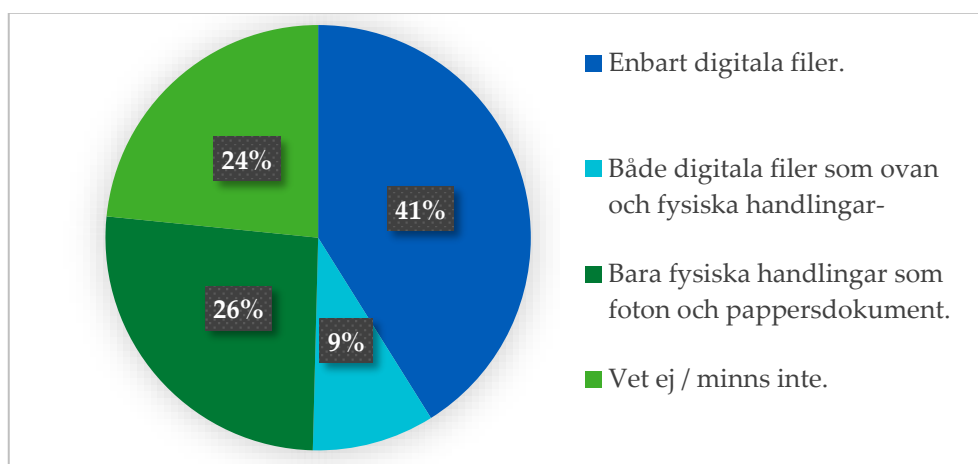
När det gäller analogt vs digitalt material syns det hur digitaliserad släktforskargemenskapen har blivit i svaren på nästan varje fråga. Den typ av material som är mest digitaliserad är utan tvekan släkträd. Bara sex personer har här svarat att de har det på papper. Ytterligare 10 har svarat att de inte har något program för sitt släkträd utan använder Word, Excel eller egna lösningar i form av exempelvis en egen webbsida där de skriver in sina resultat. Det kan jämföras med de 757 personer som har angett något av de fem mest populära verktygen (se 6.1. ovan).

Som redan visat (tabell 4 i 6.1 ovan), frågade jag om både analoga och digitala material för foton och korrespondens och i båda fallen övervägde fortfarande det analoga materialet. Däremot är skillnaden ganska liten, särskilt vad gäller foton där analoga foton har 785 kryss, medan digitala har 702. I många fall är de skannade foton av naturliga skäl samma som de analoga, men i vilken utsträckning det gäller har jag inte frågat efter. Det är också 674 personer som har uppgett att de har digitala foton som de inte har originalen till, vilket tyder på att många delar med sig av sitt digitaliserade material. Som nämnt ovan (se 6.2 ovan) kan dessa vara oerhört värdefulla i forskningen, men de behöver i allmänhet rensas bort vid arkivering.

Det digitala kommer också tydligt fram i frågorna som handlar om bevarande av materialet och vilka arkivinstitutioner släktforskarna har varit i kontakt med. Utöver de drygt 40 personer som angav att de har varit i kontakt med eller redan har lämnat in material till en arkivinstitution, såsom Riksarkivet eller ett museum, finns också 30 personer som har angett ett helt digitalt bevarande hos Föreningen DIS, antingen via DISBYT eller DIS

arkiv.¹⁰ Digitaliseringen syns också tydligt i frågan om släktforskarnas inlämning till arkivinstitutioner, där de 107 personer som angav att de redan hade lämnat in material främst hade lämnat in digitalt material, se figur 3 nedan.

FIGUR 3: Om du har lämnat in material – i vilket format skedde det? (107 svar)

Arkivinstitutionerna är överlag inte lika långt framme när det gäller det digitala. Släktforskarföreningarna har här kommit ganska långt och tar båda emot digitalt material. Genealogiska föreningen går igenom filerna och konverterar till mer arkivbeständiga format där det behövs. De tar emot även släktdatabaser i gedcom-format och har kopior på alla vanligt förekommande släktforskningsprogram, utom de helt webbaserade. De lagrar sedan filerna på Google Drive där de har köpt lagringsutrymme. Jönköpingsbygdens Genealogiska förening är en mycket mindre förening, men tar emot digitalt material i pdf-format. De bedriver också en uppsökande verksamhet, där de fotar av handlingar på lokala arkiv och även söker upp både hembygdsföreningar och privatpersoner för att få tillgång till mer material som kan vara intressant. Så mycket som möjligt av de digitala filerna läggs sedan ut i deras medlemsportal.

¹⁰ DISBYT är en tjänst där de som har sina släkträd hos Disgen, och alltså är medlemmar i Föreningen DIS, kan publicera utdrag ur sina släkträd som andra forskare kan se och söka i (Föreningen DIS u.å.d). DIS Arkiv är en funktion hos samma förening dit medlemmar, och andra mot en avgift, kan skicka in sina släkträd för långsiktigt bevarande (Föreningen DIS u.å.b).

Riksarkivet Göteborg anger att de tar emot digitala handlingar som sedan hanteras vid deras enhet för ljud, bild och elektroniska arkiv. Min informant kunde dock inte säga vad de ställer för krav på filerna. Även Arkiv Jönköpings län tar emot digitalt material, men ännu i en ganska liten skala och de ser hellre att materialet är utskrivet i den mån det går. För digitala filer har de krav på filformat och vill helst att mappstrukturen ska gå att använda som arkivförteckning utan ändringar. Filerna lagras både på usb-minne och en server som regelbundet säkerhetskopieras.

När det gäller de två museerna svarar båda att de bara i undantagsfall tar emot digitala filer. Bohusläns museum menar att de inte kan garantera en långvarig förvaring eftersom de saknar en e-arkivlösning. Västergötlands museum kan ta emot digitala foton av stor kulturhistorisk betydelse, men skriver också ut bilderna för att lättare kunna bevara dem.

Som situationen ser ut ligger släktforskarna långt före arkivinstitutionerna vad gäller digitaliseringen och detta kan försvåra ett framtida bevarande av materialet. Släktforskarna digitaliserar stora delar av sitt material och lägger ut det i olika webbtjänster, medan det analoga materialet blir liggande kvar hemma. När en släktforskare med mycket material går bort ställs arvtagarna inte bara inför utsikten att gå igenom och ordna upp i det analoga materialet, utan också inför att ta reda på vad som finns digitalt, var det förvaras, om det är kopior eller inte, och vem som äger rättigheterna till det. Ännu svårare blir det om kopiorna inte är exakt likadana, t.ex. ett foto med olika förklaringar om vem det föreställer.

Risken är stor att arbetet blir för övermäktigt och att allt material som inte arvtagarna själva är intresserade av slängs eller blir kvar på de digitala plattformarna. Detta blir troligen också en ännu svårare uppgift för en arkivinstitution att lösa. Risken är därmed stor att det i bästa fall bara blir delar av det analoga materialet som bevaras för framtiden. Det finns också en stor risk för både dubbelarbete och dubletter om den mottagande arkivinstitutionen senare vill digitalisera alla analoga foton, utan att veta att det redan finns digitala kopior av dem i olika plattformar på internet.

Att material blir kvar i olika verktyg på internet behöver i sig inte vara ett problem, eftersom det då bevaras i någon form i alla fall. För den släktforskare som laddar upp material genom dessa verktyg och är det dock också

bra att känna till vilka villkor som gäller för just det verktyget. En del företag, såsom Ancestry, har som policy att inte radera några släkträd om inte arvtagarna begär det och då finns informationen kvar och kan komma till nytta för andra släktforskare. Däremot finns ingen garanti för långsiktigt bevarande och om företaget i framtiden skulle förändras, till exempel genom uppköp, omorganisering eller nedläggning, så riskerar allt som släktforskarna har matat in att försvinna. Andra verktyg, som Arkiv Digital, raderar släkträden en viss tid (här två år) efter avslutat abonnemang (Arkiv Digital u.å.b). Bäst chans för långsiktigt bevarande har informationen förmodligen på Geni (2024) och FamilySearch (2024) som bygger på att informationen läggs upp i ett stort världsträd och därmed inte är lika knuten till användaren.

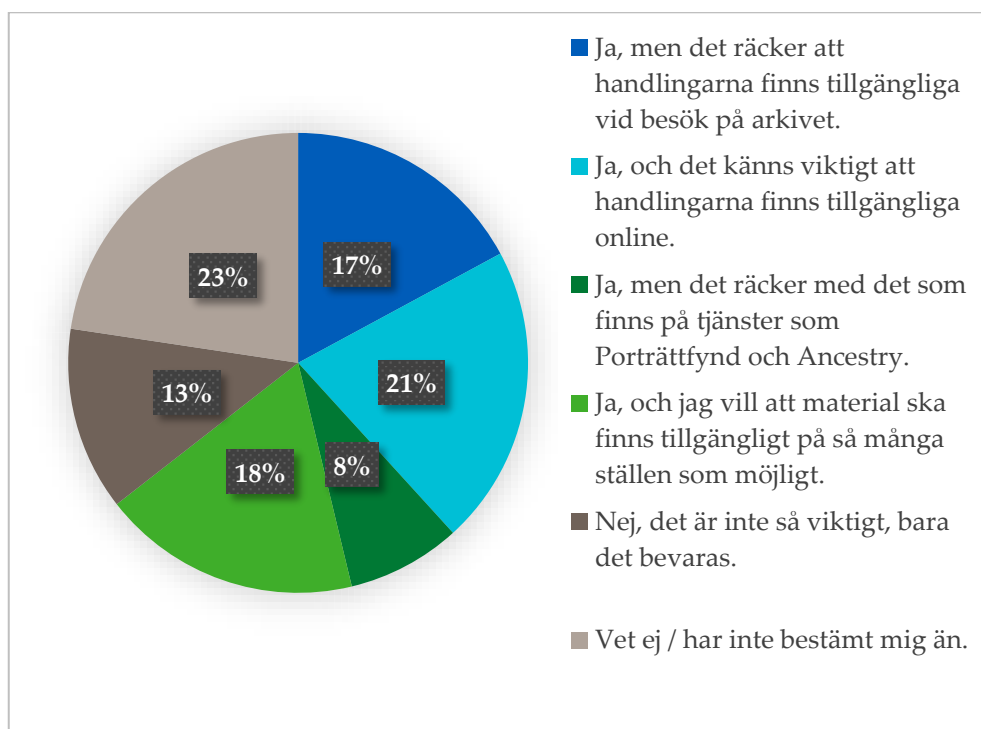
6.4 Tillgängliggörande av materialet

De allra flesta som lämnar in material till en arkivinstitution gör det för att de vill att andra ska kunna få nytta av deras arbete i framtiden, och inte bara för att materialet ska finnas någonstans för säkerhets skull. Detsamma gäller många av dem som laddar upp material på olika plattformar på internet. Tillgängligheten till materialet blir därför en viktig faktor.

Som visat i diagrammet i 6.1 (figur 1) tycker hälften av släktforskarna att det viktigaste är att materialet finns tillgängligt för den närmaste släkten. Det är dock också många som vill lämna in hela eller vissa delar av sitt material till en arkivinstitution, eller som redan har gjort det. För att ta reda på hur viktigt det är för dessa att materialet de lämnar in också blir tillgängligt för andra har jag frågat hur de ser på detta.

Figur 4 nedan visar att den största gruppen av de här 835 svarade ännu inte har funderat över eller tagit ställning till frågan. Räknar man ihop alla som vill att materialet ska vara tillgängligt i någon form utgör de dock mer än hälften. De flesta av dessa vill också att materialet ska finnas tillgängligt på internet. En mindre grupp tycker inte att det är så viktigt att det som lämnas in finns tillgängligt utan det viktigaste är att det bevaras (17 %) och att de i stället kan ladda upp sådant de vill ska finnas tillgängligt själva (8 %).

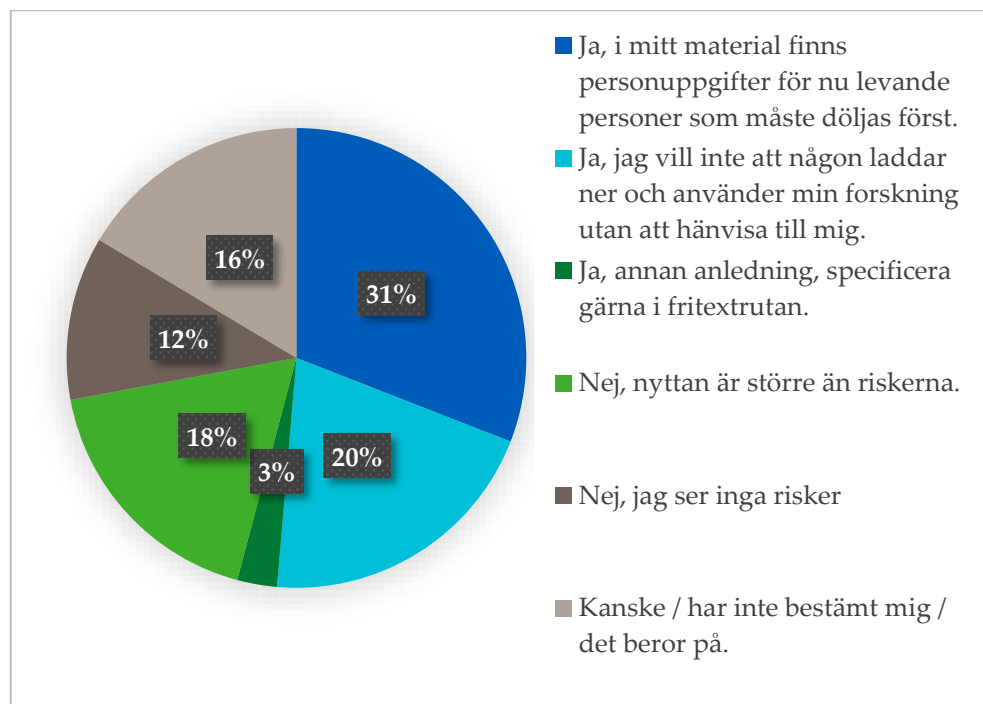
FIGUR 4: För dig som vill att ditt material ska bevaras - Vill du att (allt eller delar av) ditt material också ska finnas tillgängligt för andra, t.ex. släktingar och andra släktforskare? (835 svar)

Jag frågade också om de vill sätta några villkor för tillgängligheten. Här svarade nästan hälften (47 %) att de inte vill ha några villkor medan 8 % vill att materialet ska bli tillgängligt först efter deras död. Det var dock också många (42 %), som svarade att de inte visste eller inte hade bestämt sig.

Med tanke på riskerna för spridning av felaktig information och av personuppgifter till nu levande personer (s. 4.2), ville jag också veta hur släktforskarna ser på riskerna med att tillgängliggöra sitt material på internet. Som figur 5 nedan visar, ser över hälften av de här 886 svarande olika risker med detta, medan bara 12 % inte ser några risker alls. Den största risken de ser är att personuppgifter för nu levande personer sprids, medan en något mindre grupp ser risker med att andra utnyttjar deras forskning. I fritextsvaren är det också samma två alternativ som är de vanligaste, bara med lite mer förklaringar.

FIGUR 5: Risker med att tillgänggöra material på nätet? (886 svar)

I fritextsvaren är det också många som tar upp att det kan finnas känsliga personuppgifter även för personer som inte lever längre, och som släktforskaren eller familjen vill kunna dölja. Detta kan gälla sådant som uppgifter om allvarlig sjukdom i släkten, personlig information som släktforskaren fått i förtroende, utomäktenskapliga förbindelser som upptäckts genom DNA-test och andra känsliga uppgifter. Här är det också en person som nämner att det finns judiska anor i släktträdet och att det också skulle kunna vara en känslig uppgift, i alla fall sett till historien.

Många tar också upp risken för att materialet används på fel sätt. Vanliga anledningar som nämns här är att det kan finnas felaktigheter i deras släktträd som de inte har hunnit åtgärda, eller ens själva har hittat, och att de är rädda för att andra ska skriva av uppgifterna fel eller feltolka materialet och sedan sprida uppgifterna vidare. Några nämner också risken att andra skriver av deras forskning som sin egen, att uppgifter kan användas i ett felaktigt syfte och de själva förlorar kontrollen över det material som ligger på internet. Ytterligare två risker som nämns av flera är att materialet kan utnyttjas av kommersiella företag som använder släktforskarnas resultat

för att själva tjäna pengar, och att vi inte kan lita på att materialet kommer att bevaras långsiktigt på digitala plattformar.

Arkivinstitutionerna har däremot en bit kvar när det gäller att tillgängliggöra material. Längst har, inte helt oväntat, släktforskarföreningarna kommit, som båda lägger upp material på sin webbplats för sina medlemmar. Arkiv Jönköpings län publicerar också en del, främst foton, på sin webbsida, varav en del kommer från personarkiv. De lade också till att de arbetar med ett nytt publiceringsverktyg och att detta, när det är klart, kan göra att de sedan kommer att publicera mer digitaliserat material på sin webb. Riksarkivet Göteborg bedriver inget eget digitaliseringsarbete och lägger inte upp något digitalt material på webben, men det gör å andra sidan Riksarkivet i Stockholm som lägger upp digitalt material i sin digitala forskarsal (Riksarkivet u.å.e), dock inte från personarkiv i någon större utsträckning.

De båda museerna använder i första hand inlämnat material i sina utställningar, men en del publiceras också på webbsidorna i samband med att de informerar om utställningarna. Bohusläns museum har också ett par helt digitala utställningar. Dessutom lägger båda ut bilder på sina föremål och foton på webbplatsen Digitalt Museum (u.å). Västergötlands museum anger dock på sin webb att det dock ännu bara är en bråkdel av deras foton som är digitaliserade (Västergötlands museum u.å.d).

Inte heller när det gäller att tillgängliggöra arkivförteckningarna har arkivinstitutionerna kommit lika långt. Riksarkivet Göteborg och de båda museerna lägger ut sina förteckningar i NAD (Riksarkivet u.å.c) och båda museerna publicerar också material på Digitalt Museum. Arkiv Jönköpings län använder inte NAD utan arbetar för närvarande med att lägga ut sin databas med förteckningar och bildbeskrivningar på sin webbsida. Båda släktforskarföreningarna har också egna förteckningar som finns på deras webbsidor.

NAD (Riksarkivet u.å.c) är det enda register över enskilda arkiv som finns idag även om många andra typer av arkivmaterial också är med där. Att inte alla arkivinstitutioner använder det har säkert sina skäl, men det underlättar inte på något vis för den släktforskare som vill leta reda på redan inlämnad forskning från andra släktforskare, eller för den delen den

framtida ättling till en inlämnare som vill veta mer om sin släkt och hur de levde. Det underlättar inte heller för akademiska forskare som vill använda den här typen av material för till exempel demografiska eller statistiska undersökningar.

När sådant här material dessutom kan finnas på så vitt skilda arkivinstitutioner som anges i enkäten (se 6.2) och dessutom finnas utspritt över hela landet, blir det nästan en omöjligt uppgift att försöka hitta ett material som skulle kunna vara väsentligt för den egna forskningen, antingen den är akademisk eller amatörmässig. Trots att vi lever i en tid då det mesta går att söka fram på internet finns det ingen strategi för hur man ska kunna hantera detta. Risker är därför stor att mycket av materialet som bevaras aldrig kommer till nytta för någon, eftersom ingen kan hitta det. Ännu märkligare blir detta när redan digitaliserat material lämnas in och sedan blir liggande på en hårddisk, eller i värsta fall på ett usb-minne i en arkivbox.

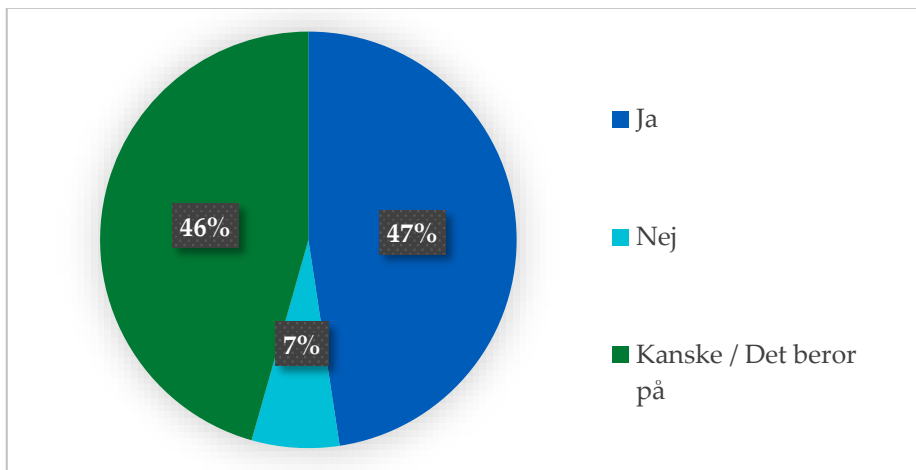
6.5 Önskemål för framtiden

Eftersom den tidigare forskning jag har gått igenom visade att det saknas strategier för att hantera enskilda arkiv (se 1.1) och att många arkivinstitutioner idag inte tar emot släktforskarens material (se 4.2), ville jag också fråga båda parter om vad de har för tankar och idéer om framtiden, för att se om och hur situationen kan förbättras.

Släktforskarna fick här först en fråga om ifall de skulle vara beredda att lägga ner arbete på att ladda upp sitt material om det fanns en digital arkivtjänst för det. Med detta ville jag ringa in hur mycket arbete de själva är beredda att lägga ner för att materialet ska bevaras. Man kan tycka att det redan finns sådana tjänster, bland annat DIS Arkiv, Ancestry, Family Search och liknande tjänster, men det jag tänkte på här var mer en tjänst avsedd just för långtidsbevarande av alla sorters släktforskarmaterial. Att döma av fritextsvaren i den tillhörande andra frågan har de allra flesta också förstått det så. Som figur 6 visar är det ganska jämnt mellan ja- och kanske-alternativen, och det är bara 7 % som inte kan tänka sig att göra det arbetet alls. Om de senare är samma personer som i tidigare frågor angav

att de inte hade något material som de tyckte var värt att bevara vet jag inte, men det förefaller troligt.

FIGUR 6: Om det fanns en digital arkivtjänst dit du kunde ladda upp digitala foton, databasfiler och dokument – skulle du vara beredd att lägga ner arbete på att ladda upp allt du vill ska bevaras? (881 svar)

Att många vill ha en digital arkivtjänst kommer också fram i fritextsvaren, där det är det vanligaste förslaget som nämns. Ett alternativt förslag är en tjänst där man enkelt kan skapa en egen webbsida för sin släkt och där denna sedan kan bevaras. Många nämner också Föreningen DIS tjänster som det bästa alternativ som finns för arkivering av digitalt material idag. Sveriges släktforskarförbund har meddelat både via e-post och via enkäten att även de diskuterar frågan och hur man kan förbättra situationen.

För att en sådan digital arkivtjänst ska kunna motverka risken för spridning av känsliga personuppgifter eller felaktiga uppgifter (se 6.4 ovan), har flera släktforskare förslag på hur arkivtjänsten behöver utformas. Ett sådant förslag är att det bör finnas någon form av kvalitetskontroll, förslagsvis i form av att man måste ange källhänvisningar för att ladda upp information om en person. För att undvika så många risker det går, bör också om möjligt en sådan tjänst för släktforskarmaterial inordnas under en statlig organisation eller en svensk förening och inte ligga hos något kommersiellt företag.

Ett annat vanligt önskemål i fritextsvararen är mer utbildning riktad till släktforskare om hur de ska ta hand om sitt material och bättre förbereda det för arkivering. Några som är inne på liknande tankegångar föreslår också någon form av registreringssystem, där släktforskare kan skriva in vad de har för material, och som redan är strukturerat så att det sedan passar befintliga standarder för arkivering. Några ger också förslag på andra sätt som släktforskare själva kan ta till för att hantera bevarandet. Det vanligaste förslaget här är att skriva släktböcker som sedan kan delas ut inom släkten och ges som gåva till olika bibliotek. Ett annat förslag är att det kan vara bra att skriva testamente kring hur man vill att det egna materialet ska hanteras.

Till arkivinstitutionerna formulerade jag frågan på ett lite annat sätt och frågade dem vad de skulle vilja göra om pengar inte var ett problem. Jag ville här inte styra dem för mycket utan se hur de själva skulle prioritera, både för att få veta mer om hur deras egen situation ser ut och om vad de själva ser som viktigast. De vanligaste svaren var att de ville få mer tid till att hinna ordna och förteckna sitt redan befintliga material och att de ville kunna ta emot mer material.

De som sade sig ha mycket befintligt material kvar att förteckna är främst Genealogiska föreningen och de båda museerna, medan Arkiv Jönköpings län och Jönköpingsbygdens Genealogiska förening gärna vill ta emot mer material än de kan eller hinner göra idag. Arkiv Jönköpings län anger också platsbrist som en hindrande faktor. Riksarkivet Göteborg angav bara att "de vill ha möjlighet att ta hand om och bevara material som svarar mot de värden som anges i Riksarkivets förvärvspolicy".

Flera tog också upp de digitala materialen och tillgängliggörandet av dessa. Arkiv Jönköpings län skriver att de gärna skulle vilja utveckla en arkivportal i stil med Digitalt Museum och Bohusläns museum vill gärna kunna tillgängliggöra sitt enskilda arkivbestånd genom skicka iväg en del material för skanning. Genealogiska föreningen vill fortsätta att lägga upp material i sin medlemsportal och berättar också att de har tankar på att skapa en digital arkivtjänst för släktträd, dit släktforskare kan ladda upp sådana i gedcom-format. Jönköpingsbygdens Genealogiska förening vill fortsätta sin

uppsökande verksamhet där de digitaliserar material till sin medlemsportal. Aporopå tillgängliggörande skriver Västergötlands museum också att de planerar att i alla fall göra sitt analoga material mer tillgängligt genom att börja ha öppet några timmar i veckan för spontana besök till arkivsamlingarna.

Även här är det tydligt att släktforskarna och arkivinstitutterna befinner sig en bit ifrån varandra och att arkivinstitutterna inte har resurser till att möta släktforskarnas önskemål. Den tydligaste risken med detta är att släktforskarna vänder sig till de andra tjänster som finns idag, både i form av kommersiella plattformar som Ancestry och mer specialiserade tjänster som Porträttfynd. För de släktforskare som inte tycker att detta är tillräckligt bra alternativ blir materialet kvar hos släkten, för att i värsta fall, om de efterlevande en dag inte längre har möjlighet eller intresse att ha kvar materialet, slängas.

6.6 Sammanfattning av resultaten

Min undersökning visar alltså att släktforskarna och arkivinstitutterna idag står ganska långt ifrån varandra. Visserligen tycker båda att stora delar av släktforskarnas material är värda att bevara, men arkivinstitutternas inriktningar och avgränsningar gör att endast vissa material kan tas emot. Många arkivinstitutter har också svårigheter att bevara digitalt material, något som krockar med att släktforskarna i så hög grad arbetar digitalt idag.

Att kunskapen om hur materialet ska tas om hand, och hur man ordnar och förtecknar det, är låg hos släktforskarna är idag inget problem för de flesta arkivinstitutter, som ändå vill gå igenom materialet själva, men kan komma att bli det i framtiden om arkivinstitutterna får möjlighet eller blir ålagda att ta emot mer material. Släktforskarna kan dock i alla fall underlätta överlämningen genom enkla åtgärder som att grovsortera materialet och rensa bort sådant som inte får arkiveras, såsom gem och plastfickor i analogt material.

Många släktforskare vill dock inte bara att deras forskningsresultat ska bevaras utan också komma till nytta för andra. Detta blir dock svårt i och med att mycket få av arkivinstitutionerna tillgängliggör sitt material på internet. När det görs är det också i regel i ett helt annat sammanhang, t.ex. foton från en släktforskare som används i en utställning. Dessutom saknas ett bra verktyg för att hitta de inlämnade materialen. Bara hälften av de tillfrågade arkivinstitutionerna lägger upp sina arkivförteckningar i NAD, det enda registret som finns idag, och det är inte heller alltid alla enskilda arkiv finns med i dessa förteckningar. Många inlämnade material är därför idag nästan omöjliga att hitta.

Följden av detta blir att väldigt mycket av släktforskarnas material aldrig når arkivinstitutionerna. Medan det analoga materialet i bästa fall tas om hand av släktingar hamnar det digitala i stället ofta hos kommersiella företag på internet, varav många saknar garantier för långsiktigt bevarande, kvalitetskontroll och hantering av felaktiga uppgifter. För släktforskarna är det fördelaktigt att använda dessa verktyg medan de forskar, eftersom de kan ladda upp det mesta till samma plattform, men när släktforskaren inte längre kan arbeta med det finns det heller ingen som kan rätta felaktigheter i det. Många släktforskare ser också risker med att de kommersiella företagen tjänar pengar på deras forskning och att deras material utnyttjas på olika sätt. När mycket material finns uppladdat uppstår också problemet med kopior som inte är exakt lika, såsom ett foto med olika identifikation på olika ställen. Detta försvårar också för arkivinstitutioner som tar hand om material och behöver kunna lita på att informationen i det är korrekt.

Släktforskarna är i hög grad medvetna om de här problemen och ger i enkäten många förslag på lösningar. Att använda befintliga tjänster för att bevara de material som går att bevara långsiktigt, såsom DIS Arkiv och Porträttfynd, är en sådan. Att skriva släktböcker om sin forskning och att skriva in hur materialet ska hanteras i ett testamente är andra. Många släktforskare efterfrågar också en digital arkivtjänst som kan hantera alla typer av digitalt material och där det finns både kvalitetskontroll vid uppladdning och en säkerhetsgaranti för långsiktigt bevarande. En sådan tjänst bör också lyda under svensk lagstiftning och därför hanteras av en svensk myndighet eller förening.

Detta är ett stort projekt som jag har svårt att se att någon enskild arkivinstituition kan ta sig an. Även om Andersson och Widholm (se 4.2) menade att DNA-testen kommer att påverka arkivinstitutionerna på så sätt att de omvärderar och börjar ta emot mer av släktforskarnas material, så tror jag inte att det kommer att kunna ske i någon markant större utsträckning än idag. Tills det finns en sådan tjänst, eller något annat bra alternativ, återstår nog bara att försöka göra det bästa av situationen. Det är trots allt mycket material som kan tas om hand av olika arkivinstititioner och det finns digitala tjänster där mycket kan sparas, även om materialet behöver splittras och kanske bara delar av det kan bevaras med garanti om långsiktigt bevarande. Släktforskarna kan också göra mycket själva genom att hålla ordning på sitt material så att det blir lätt att ta hand om oavsett om det är arvtagare eller arkivinstititioner som ska göra det.

Som avslutning följer här en lista över de tjänster som finns idag med för- och nackdelar, uppdelade på några olika kategorier.

TABELL 5: *Bevarandetjänster för släktforskarmaterial*

- Bevara allt eller delar inom familjen. Materialet finns tillgängligt för de som troligen är mest intresserade av det, men det analoga materialet bevaras inte enligt arkivstandard för att hålla länge och det digitala riskerar att bli liggande på en hårddisk och försvinna i en hårddiskkrasch.
- Arkivinstititioner som tar emot analogt släktforskarmaterial, dock ofta bara delar av det, såsom foton och föremål. Materialet bevaras på ett bra sätt, men blir ofta svårt att hitta och få tillgång till.
- Arkivinstititioner som tar emot digitalt släktforskarmaterial, främst Genealogiska föreningen och lokala släktforskarföreningar. Det som tas emot bevaras på ett bra sätt, men allt kan inte tas emot och endast delar kan idag tillgängliggöras.
- Digitala tjänster specialiserade på vissa typer av material, t.ex. Porträttfynd för visitkortsfotografier och DIS Arkiv för långtidsarkivering av släktträd i gedcom-format. Allt som passar in tas emot och tillgängliggörs enligt tjänstens villkor, men även här blir materialet splittrat och förlorar en del av sin kontext.

- Helhetslösningar där man kan ha sitt släktträd, ladda upp foton och dokument och även ha sitt DNA-test, främst Ancestry och My Heritage. Bra tjänster för att tillgängliggöra material, men kan inte garantera långtidsbevarande, tillhör amerikanska företag och uppfyller inte de säkerhetskrav som många släktforskare efterfrågar.
 - Tjänster där släktforskarna bygger gemensamma släktträd, främst Geni och FamilySearch. Ganska lika helhetslösningarna ovan, men i och med att släktträdet inte är lika knutet till en profil är det mer inriktat på bevaring. Båda dessa är också amerikanska och har liknande säkerhetsnivå som de andra amerikanska tjänsterna.
-

7 Slutdiskussion

7.1 Analys och diskussion

Efter genomgången av resultaten vill jag också sätta dem i relation till den teoretiska bakgrunden och särskilt då Cooks arkivparadigm (se kap. 3). I det följande tar jag upp detta i ordning efter paradigmen för att även kunna se resultaten från en annan synvinkel.

Den första fasen, *bevis*, rårde alltså från att de första arkiven uppkom och fram till en bit in på 1900-talet och spänner alltså över den längsta tidsperioden (se 3.1). I denna tid uppkom mycket av släktforskarnas källmaterial, såsom kyrkoböcker, jordeböcker, mantalslängder och domböcker. Inget av det här material skapades eller bevarades i syfte att användas för släktforskning, utan har fått en sekundär användning inom både släktforskning och akademisk forskning på senare tid. Användningen har också ökat i takt med att materialet har digitaliserats.

Släktforskning handlade från början främst om att visa släktskap med en särskild person eller familj och var därför i hög grad bevisskapande. Att bevisa släktskap är lika viktigt idag och kan sägas vara kärnan i all släktforskning och kanske i ännu högre grad inom DNA-forskning. Innan man tar reda på så mycket mer om släktingarna behöver man bevisa att man faktiskt är släkt med dem. Detta syns i hög grad i undersökningen där släkträd är det som flest släktforskare har och i hög grad även vill ska bevaras.

För arkivinstitutionerna handlar bevisfasen främst om materialets värde som bevis för äldre tider. Där är inte släktskapen i fokus, utan det handlar mer om hur människor levde, och om föremål, platser och kultur. För att materialet ska ha ett så stort värde som möjligt är proveniensprincipen fortfarande viktig, något som flera av de intervjuade arkivinstitutionerna också framhåller. För att ett material ska vara intressant för dem är det viktigt att varken den yttre eller den inre ordningen har ändrats och att det

finns en kontext som bidrar med mer information. Det material de tar emot kan i sin tur ingå i i en större kontext hos släktforskaren.

Arkivinstitutionernas urval handlar också i hög grad om vad materialet kan berätta om samhället under tidigare perioder, något som tas upp i Cooks andra paradig, *minnesfasen* (se 3.2). Denna fas började en bit in på 1900-talet när mängden dokument hade ökat så mycket att det blev nödvändigt att välja ut vilka som skulle sparas. Grundläggande blev då materialets värde som historiskt källmaterial. Detta är särskilt relevant för de av dagens arkivinstitutioner som skapar utställningar av olika slag, både på plats och digitala, och som vill väcka intresse genom att placera föremål och annat i en kontext där de berättar om samhället de tillkom i.

För släktforskare är detta också högst relevant, eftersom det första steget efter att anorna har hittats brukar vara att följa dem genom olika källor för att få reda på mer om hur de levde, och hur det samhälle de levde i såg ut och fungerade. Här blir också muntligt berättade historier om släkten och material som kanske bara sparats inom familjen, såsom brev och liknande, också värdefulla. Det ser vi också i min undersökning där många lyfter fram den här sortens material och hur viktiga släktböcker och liknande material är att bevara.

Från detta är inte steget långt till den tredje fasen, där *identitet* är ett centralt begrepp. I denna blev det allt viktigare att dokumentera invånarna lika väl som samhället och att dokumentera de enskilda människornas liv (se 3.3). Vem som hade skapat informationen blev därigenom viktigare än dess innehåll, och i ännu högre grad, än dess form. Digitaliseringen öppnade nya möjligheter för släktforskare att dokumentera och spara sitt material och att dela det med andra. Den förde dock också med sig att antalet dokument ökade exponentiellt och att mindre nogräknade forskare lätt kunde sprida felaktiga uppgifter vidare. Det senare är något som många släktforskare också tog upp i enkäten och ser stora problem med. Även om antalet digitala verktyg idag är stort finns det också tydliga risker med dem.

För arkivinstitutionernas del kom denna fas till viss del att påverka materialet som valdes ut till utställningar och liknande, men de största förändringarna följde på digitaliseringen där de behövde anpassa sig till både möjligheterna till digitala utställningar och utmaningarna med digitalt

bevarande. Detta märks också i resultaten där alla arkivinstitutioner brottas med frågor kring digitalt material och hanterandet av det. Särskilt gäller detta museerna som inte, eller endast i låg utsträckning tar emot digitalt material,.

I den fjärde fasen, *gemenskap*, är de tre tidigare i högsta grad fortfarande närvarande, samtidigt som digitaliseringen och framväxten av internet har lett till både nya möjligheter och nya utmaningar (se 3.4). I en tid då var och en kan skapa sitt eget digitala arkiv på olika internetplattformar har mängden material ökat så mycket att det blir omöjligt att bevara ens allt som arkivinstitutionerna ser som intressant. Det blir därför nödvändigt att undersöka andra sätt att hantera bevarandet genom de nya möjligheter som dagens teknik erbjuder. En ny möjlighet här är ett ökat samarbete mellan arkivinstitutioner och allmänhet, t.ex. i form av att enskilda kan bidra med metadata i form av information till material som redan finns.

För arkivinstitutionerna kommer denna fas med en rad utmaningar, såsom att hantera digitalt bevarande och tillgängliggörande och att skapa nya sätt att samla in material och information om det. Det har dock också blivit enklare att hitta och samla in material och att skapa samarbeten med andra intresserade. För släktforskarna har förändringarna främst varit till stor nytta genom mer tillgängligt material, bättre möjligheter att hjälpa varandra genom olika internetforum och bättre sätt att sprida forskningsresultat till andra. Möjligheterna att bevara och dela forskningsresultat utanför den egna datorn har också blivit mycket större, liksom möjligheterna att skapa nytt material baserat på existerande källor eller familjens egna material och att sprida det till andra på olika sätt.

Den stora utmaningen för alla ligger här i att sälla bland informationen och att värdera informationens bevisvärde och källa till information om historisk kontext för individer och samhälle. Den digitala tekniken gör det alltför lätt att sprida felaktiga och känsliga uppgifter och de verktyg som finns idag för att skapa släkträd och andra släkresultat på internet, såsom Ancestry och MyHeritage, har inga inbygda kvalitetskontroller eller ens krav på källhänvisningar. Som vi har sett, ser många släktforskare detta som ett stort problem och många efterlyser också mer information om hur

de själva ska ta hand om sitt material på ett bra sätt så att det blir mer värdefullt att bevara.

Som vi kan se är alla fyra faserna fortfarande väldigt aktuella för både släktforskare och arkivinstitutioner. Bevisfasen behövs för att säkerställa att släktforskarnas resultat är korrekta och gör materialet mer värdefullt, både för andra släktforskare och för arkivinstitutionerna. Minnesfasen behövs för att få en större kontext till släktingarna och att få veta mer om dem som personer genom det samhälle de levde i. Denna fas bidrar också med den information som många arkivinstitutioner behöver för sina utställningar och liknande.

Identitetsfasen bidrar vidare med mer information om släktingarna som personer och släktens betydelse. I denna fas kom också den digitala tekniken och de möjligheter den medförde för att forska, hantera resultaten och sprida dem till andra, och för att bevara det på nya sätt. Mot möjligheten att bevara mycket mer material på mindre yta än tidigare ställs också den ökande mängden material och de svårigheter som följer med långtidsbevarandet av digitala filer. Medan släktforskningen har haft stor nytta av tekniken har det varit svårare för arkivinstitutionerna att hitta bra sätt att hantera digitala filer och att kunna tillgängliggöra dem.

I gemenskapsfasen tillkommer de möjligheter och svårigheter som framväxten av internet har medfört. Här finns framför allt möjligheterna att sprida information till andra på ett enkelt sätt, både för släktforskare som vill nå ut till andra släktforskare och för arkivinsitutioner som vill nå ut till de som är intresserade av deras samlingar. Till svårigheterna hör främst riskerna med alltför lättvindig spridning av uppgifter. Ett utmärkande drag för denna fas är också samarbeten mellan arkivinstitutioner och allmänhet (se 3.4). Detta ser vi inte så mycket av i min undersökning, men det kan komma att bli en allt viktigare del i insamlandet av material till arkivinstitutionerna, när dessa har fått en bättre klarhet i hanteringen av det digitala materialet. Ett utökat samarbete mellan arkivinsitutioner och släktforskare kan också vara förmånligt för båda.

7.2 Slutsatser och framtidsspaning

Utifrån min teoretiska bakgrund och undersökning har jag kunnat visa att det finns mycket i släktforskarens material som är värt att bevara, men att släktforskarna och arkivinstitutionerna idag står ganska långt ifrån varandra. De har olika avgränsningar och ämnesmässiga inriktningar, olika kunskaper och strukturer för hur materialet ska hållas ordnat och olika intressen och möjligheter när det gäller att bevara och tillgängliggöra digitalt material.

För arkivinstitutionernas del handlar mycket om att hantera den ständigt ökande mängden potentiellt arkivmaterial och de möjligheter och utmaningar som den digitala tekniken och internet för med sig. En stor del av svårigheterna bottenar i att det idag saknas lagstiftning, strategier och standarder för hela den enskilda arkivsektorn. Det finns idag inget som anger vilket eller hur mycket material som ska tas om hand och vilka krav som ska ställas på det, och inte heller på vilket sätt det ska bevaras och även kunna komma till nytta för andra. Den undersökning av enskilda arkiv som Arkivsamfundet (2024, se även kap. 1.1) vill genomföra kan förhoppningsvis medföra en bättre struktur och fler gemensamma standarder för de berörda arkivinstitutionerna.

För släktforskarnas del har den digitala tekniken och de möjligheter internet fört med sig revolutionerat släktforskningen på många sätt. Idag finns allt från källmaterial, gemensamma diskussionsforum, hanterandet av forskningsresultaten och tillgängliggörande av forskningen, till ett mer långsiktigt bevarande av densamma, i olika verktyg på internet. Utmaningarna här ligger i stället i att kvalitetssäkra materialet så att inte felaktig forskning sprids, att hindra felaktig spridning av personuppgifter och utnyttjande av andras forskning, att se till att det egna material hålls i ett bra skick och att kunna bedöma hur det egna materialet ska kunna bevaras, antingen det är för den närmaste släkten eller för en större krets. Många av dessa problem skulle kunna lösas genom den digitala arkivtjänst som släktforskarna efterlyser, men här återstår att lösa vem som ska driva denna och hur den ska finansieras.

Utifrån detta vill jag också göra några förutsägelser inför framtiden.

TABELL 6: *Förutsägelser inför framtiden.*

- Efterfrågan på en långsiktig arkivlösning av släktforskares arkivmaterial kommer att fortsätta öka, pådrivet av digitaliseringen och det ökade intresset för släktforskning.
- Den ökade digitaliseringen kommer att tvinga fram gemensamma standarder för filformat, filkvalitet och digital säkerhet för att digitalt material ska kunna bevaras och tillgängliggöras på ett bra sätt.
- I takt med att allt fler av släktforskarnas källor digitaliseras minskar släktforskarnas behov av att besöka arkivinstitutioner. Detta kan göra att arkivinstitutionerna behöver omvärdera både hur de ser på tillgängliggörandet av olika typer av material.
- Det behövs gemensamma standarder för hur arkivinstitutionernas material ska kunna hittas, förslagsvis ett webbaserat verktyg för arkivförteckningar som alla arkivinstitutioner kan och vill (helst ska) använda. Kanske kan man till det också knyta ett register där privatpersoner kan registrera material de förvarar hemma.
- Även släktforskarna behöver bli bättre på att ta hand om sitt eget material, så att det som lämnas in inte kräver några stora resurser för att tas omhand. Här kan även enkla listor och grovsorteringar av materialet vara till nytta, samt att de egna digitala filerna regelbundet säkerhetskopieras och konverteras till nya filformat, att det är tydligt vad som är original respektive kopior och att det är markerat vilka uppgifter som kan vara känsliga
- Förhoppningsvis kommer risken att förlora stora mängder släktforskningsmaterial, som i bästa fall bara blir kvar hos amerikanska företag, driva på en utveckling mot en bra digital arkivtjänst för det här materialet.

7.3 Förslag till framtida forskning

Ett tydligt problem i min undersökning är den bristande överblickbarheten

över vad som finns på de svenska arkivinstitutionerna. Ett förslag till fortsatt forskning är att undersöka varför inte alla arkivinstitutioner använder NAD, om man kan göra NAD mer attraktivt genom att utveckla det, och om NAD kan bli enklare för privatpersoner att hitta och söka i. Arkivförbundet är på gång med en kartläggning av enskilda arkiv (2024), och förhoppningsvis kommer den att visa en bra väg framåt. Här finns sannolikt ändå mer att göra.

Många arkivinstitutioner saknar både gemensamma riktlinjer och standarder, såväl som kunskap för bevarande och tillgängliggörande av digitalt material. Enligt Riksarkivet (SOU 2019:58, s. 175ff) finns det också en stor efterfrågan på sådana lösningar. Ett potentiellt undersökningsområde här är att undersöka hur sådana centraliserade lösningar kan se ut och vilka mer specifika önskemål olika arkivinstitutioner har.

Det har blivit en uppdelning mellan analogt och digitalt material som innebär att släktforskarna i allt större utsträckning skickar in de digitala filerna för långtidsbevarande, medan de analoga blir kvar inom familjen eller släkten. Det problem som uppstår är att det då kan finnas ett analogt original och ett antal olika digitala kopior uppladdade till olika digitala plattformar. Här kan man behöva se närmare på de frågor det väcker om bland annat upphovsrätt till de digitala kopiorna och hur man säkerställer vilken som är korrekt om en skulle bli förvanskad.

Många släktforskare efterlyser en svensk digital arkivtjänst dit de själva kan ladda upp sitt digitala material, som har en kvalitetskontroll vid uppladdning och som är utformat för långsiktigt bevarande. Hur en sådan skulle kunna utformas och vem som bör vara huvudman för den är också en fråga som förtjänar att undersökas närmare.

8 Sammanfattning

Mitt övergripande syfte med den här uppsatsen (se kap. 1) var att undersöka hur bevarandet av släktforskares arkivmaterial ser ut, och hur både släktforskare och arkivinstitutioner ser på det här materialet. Genom det ville jag ta reda på om det fungerar på ett tillfredsställande sätt och om det skulle kunna förbättras. Detta har jag sedan försökt besvara genom relevant litteratur (se kap. 2-3) och en egen undersökning som gjordes i form av en enkät till släktforskare och intervjuer med några olika arkivinstitutioner (se kap. 5). Som övergripande teori har jag använt mig av Cooks arkivparadigm (se kap. 3) och använt detta för att analysera resultaten från min undersökning (se kap. 7).

Min undersökning (se kap. 6) visade att de två grupperna, släktforskare och arkivinstitutioner, står ganska långt ifrån varandra idag, särskilt vad gäller digitalt material och tillgängliggörande. Det finns många exempel på arkivinstitutioner som tar emot släktforskares material, men ofta måste materialet splittras för att bara vissa delar passar i arkivinstitutionernas inriktningar. Det som finns hos arkivinstitutioner blir också svårt att hitta, eftersom många arkivförteckningar varken finns i NAD eller på arkivinstitutionernas webbsidor. En särskild utmaning är digitalt material, där många saknar en strategi för hur de ska handskas med det och ännu mer för hur man kan göra det mer tillgängligt. Här finns också problem med att avgöra vad som är ett original och med spridning av felaktiga uppgifter.

I brist på ett ordnat bevarande vänder sig många släktforskare i stället till olika digitala tjänster, varav många inte är avsedda för långsiktigt bevarande och är baserade utanför Sverige. Medan arkivinstitutionerna främst vill ha mer resurser för att kunna ordna och förteckna sitt befintliga material, efterlyser i stället släktforskarna en svensk digital arkivtjänst dit de ladda upp sina filer för långsiktigt bevarande. Cooks arkivparadigm (se kap 7) visade sig passa väl in på släktforskarmaterial eftersom samtliga faser är högst väsentliga för släktforskare. Den sista fasen, gemenskap, bör gå att utveckla mer genom till exempel utökat samarbete mellan arkivinstitutioner och släktforskare.

9 Källförteckning

Nedan följer först en förteckning över böcker, artiklar, uppsatser och rapporter och därefter en lista över refererade webbsidor.

9.1 Litteraturförteckning

- Andersson, E & Widholm, M. (2022). *Hjälp, kommer vi förlora släktforskarna? En studie om den framtida relationen mellan släktforskare och arkivinstitutioner till följd av DNA-tester*. [Elektronisk] Uppsala: Uppsala universitet. (Masteruppsats, Institutionen för ABM) Tillgänglig: [https://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2 %3A1684870&dswid=496](https://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1684870&dswid=496) [2024-02-02].
- Antreski, J. (2018). *Proveniensprincipens tillämpbarhet i digitala personarkiv*. [Elektronisk] Lund: Lunds universitet. (Masteruppsats, Institutionen för kulturvetenskaper) Tillgänglig: <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/8956309> [2024-02-02].
- Appelquist, J. (2018). *Arkiveringshandbok för släktforskare*. Handbok 17. Sveriges släktforskarförbund.
- Barratt, N. (2008). From memory to digital record. Personal heritage and archive use in the twenty-first century. [Elektronisk] I *Records Management Journal* Vol. 19, No. 1, 2009: S. 8-15. Tillgänglig: DOI 10.1108/09565690910937209 [2024-04-23]
- Boström, L. (2000). *Datorisering av släktforskarens källor: vad släktforskarföreningar gör och hur de ser på fenomenet*. [Elektronisk] Borås: Bibliotekshögskolan. (Masteruppsats, Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap) Tillgänglig: [https://hb.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2 %3A1310250&dswid=-701](https://hb.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1310250&dswid=-701) [2024-02-02].
- Cook, Terry (1997). What is Past is Prologue: A History of Archival Ideas Since 1898, and the Future Paradigm Shift. [Elektronisk] I *Archivaria* 43: S. 17-63. Tillgänglig: <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/12175>. [2024-02-02].
- Cook, Terry (2013). Evidence, memory, identity, and community: four shifting archival paradigms. [Elektronisk] I *Archival Science* 13. S. 95-120. Tillgänglig: DOI:[10.1007/s10502-012-9180-7](https://doi.org/10.1007/s10502-012-9180-7) [2024-03-11]

- Englund, K. & Gidlöf, A. (2018). Initiativ till bevarande av enskilda arkiv. I Hagström, C. & Ketola, A. (red.). (2018). *Enskilda arkiv*. Studentlitteratur. Lund: S. 31-54.
- Eveleigh A. (2017). Participatory Archives. [Elektronisk] I *Currents of Archival Thinking*. MacNeil, H & Eastwood, T. (red): S. 299-318. Tillgänglig <https://ebookcentral-proquest-com.proxybib.miun.se/lib/miun-ebooks/detail.action?docID=4776509> [2024-03-05].
- Fischer, R. (2009). In Search of a Theory of Private Archives: The Foundational Writings of Jenkinson and Schellenberg Revisited. [Elektronisk] I *Archivaria* 67 (Spring): S. 1-24. Tillgänglig: <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/13205> [2024-04-22]
- Foscarini, F. (2017). Archival Appraisal in Four Paradigms. [Elektronisk] I *Currents of Archival Thinking*. MacNeil, H & Eastwood, T. (red): S. 107-134. Tillgänglig: <https://ebookcentral-proquest-com.proxybib.miun.se/lib/miun-ebooks/detail.action?docID=4776509> [2024-03-05].
- Herskovitz, A. (2012). A Suggested Taxonomy of Genealogy as a Multidisciplinary Academic Research Field. [Elektronisk] I *Journal of Multidisciplinary Research*, Vol. 4, No. 3, Fall 2012: S. 5-21. Tillgänglig: https://www.academia.edu/26545158/Journal_of_Multidisciplinary_Research_Volume_8_Number_1_Genealogy_Issue {2024-05-02}
- Hobbs, C. (2001). Personal Archives. The Character of Personal Archives: Reflections on the Value of Records of Individuals. [Elektronisk] I *Archivaria* 52 (November): S. 126-135. Tillgänglig: <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/12817>. [2024-02-02].
- Larsson, G. (2014). *Släktforskning på nätet: Onlinetjänsters påverkan på släktforskarens informationsbeteende*. [Elektronisk] Uppsala: Uppsala universitet. (Masteruppsats, Institutionen för ABM) Tillgänglig: <https://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A722270&dswid=9376> [2024-02-02].
- Larsson Pousette, H. & Thomsgård, L. (red.) (2021). *Arkivism: En handbok – Hitta, spara och organisera för framtidens historieskrivning*. Stockholms Kvinnohistoriska & Volante. Livonia, Lettland.
- Lundberg, V. (2012). *Vem tar plats i arkivet? – Riksarkivet och personarkiven 1901-2002*. [Elektronisk] Sundsvall: Mittuniversitetet. (Självständigt arbete på grundnivå (kandidatexamen), Institutionen för informationsteknologi och medier) Tillgänglig: <https://miun.diva->

- [portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2 %3A531794&dswid=-4618](https://portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A531794&dswid=-4618) [2024-02-02].
- Lundholm, M. (2018). Genealogiska Föreningen 85 år: 1933–2018. I *Släkt och Hävd* nr. 4 2018: S. 110-161. Fått direkt från författaren.
- McKemmish, S. & Piggott, M. (2013). Challenging the Binary Opposition of the Personal and Corporate Archive in Modern Archival Theory and Practice. [Elektronisk] I *Archivaria* 76: S. 111–144. Tillgänglig: <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/13461> [2024-03-25]
- Pickard, A. J. (2017). *Research Methods in Information*. 2 ed. London. Facet.
- Planting Mollaoglu, M. (2020). *Dom är vi. En etnologisk undersökning av släktforskning som idé och praktik*. [Elektronisk] Uppsala: Uppsala universitet. (Självständigt arbete på grundnivå (kandidatexamen), Institutionen för kulturanthropologi och etnologi) Tillgänglig: <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1520506/FULLTEXT01.pdf> [2024-04-22]
- Riksarkivet (2010). *De nordiska privatarkiven och deras förvaltare: En jämförande undersökning av arbetet med privatarkivfrågorna vid de nordiska arkivverkens institutioner utförd på uppdrag av de nordiska riksarkivarierna 2010*. [Elektronisk] Stockholm. Riksarkivet. Tillgänglig: [https://riksarkivet.se/Sve/Publikationer/Filer/Benchmarking %20privatarkiv 1.pdf](https://riksarkivet.se/Sve/Publikationer/Filer/Benchmarking%20privatarkiv%201.pdf) [2024-02-02].
- Riksarkivet (2013). *Riksarkivets förvärospolicy för enskilda arkiv*. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://riksarkivet.se/Media/pdf-filer/Forvarvspolicy-enskilda-arkiv.pdf> [2024-04-18]
- Sheffield, R. (2017). Community Archives. [Elektronisk] I *Currents of Archival Thinking*. MacNeil, H & Eastwood, T. (red): S. 351-372 <https://ebookcentral-proquest-com.proxybib.miun.se/lib/miun-ebooks/detail.action?docID=4776509> [2024-03-05]
- Smedberg, S. (2009). Personarkiv. [Elektronisk] I *Arkiv, samhälle och forskning* 2009:2: S. 6-10. Tillgänglig: <https://www.yumpu.com/sv/document/view/43672342/personarkiv>. [2024-02-02].
- SOU 2019:58. *Arkivutredningen 2019. Härifrån till evigheten. En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv*. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2019/12/sou-201958/> [2024-02-02].
- Stallard, M. & de Groot, J. (2020). Things Are Coming Out That Are Questionable, We Never Knew About: DNA and the New Family History. [Elektronisk] I *Journal of Family History* 2020, vol. 45: S. 274-294. DOI:[10.1177/0363199020906853](https://doi.org/10.1177/0363199020906853) [2024-04-23].

- Svenska Arkivförbundet (2024). *Kartläggning av enskilda arkiv: förstudie*. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.arkivforbundet.se/projekt/> [2024-02-15].
- Svärd, P. (2016). The woe of Swedish private archival institutions. [Elektronisk] *I Records Management Journal*, vol. 27 no. 3: S. 276-285. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1108/RMJ-01-2016-0003> [2024-02-02].
- Theimer, K. (2011). What is the Meaning of Archives 2.0. [Elektronisk] *I The American Archivist* (2011) Vol. 74 Iss. 1: S. 58–68. Tillgänglig: <https://doi.org/10.17723/aarc.74.1.h7tn4m4027407666> [2024-04-23].
- Tropp, V. (2013). *Släktforskaren, PuL och etik: Om publicering av personuppgifter på Internet*. [Elektronisk] Mittuniversitetet. (Kandidatuppsats, Institutionen för Informatik, avdelningen för Data- och systemvetenskap) Fått direkt från författaren.
- Yakel, E. & Torres, D. (2007). Genealogists as a "Community of Records". [Elektronisk] *I The American Archivist*, Spring - Summer, 2007, Vol. 70, No. 1: S. 93-113. Tillgänglig: <https://www.jstor.org/stable/40294451> [2024-05-02]
- Vetenskapsrådet (2017). *God forsknings sed*. Stockholm. [Elektronisk] Tillgänglig: [https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-
rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html](https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html) [2024-04-22].

9.2 Webb sidor

- Ancestry (u.å.). *Ge liv åt ditt förflutna*. <https://www.ancestry.se/> [2024-03-04].
- Arkiv Digital (u.å.a). *Störst i Sverige på släktforskning*. <https://www.arkivdigital.se/> [2024-03-04]
- Arkiv Digital (u.å.b) *Allmänna villkor - Användargenererat material*. <https://www.arkivdigital.se/> [2024-05-10]
- Arkiv Jönköpings län (u.å.a). <https://arkivjonkopingslan.se/> [2024-02-19]
- Arkiv Jönköpings län (u.å.b). *Om oss*. <https://arkivjonkopingslan.se/om-oss/> [2024-02-19]
- Bohusläns museum (u.å.a). <https://www.bohuslansmuseum.se/> [2024-02-19]
- Bohusläns musuem (u.å.b) [https://www.bohuslansmuseum.se/samlingar-
och-historia/arkiv-och-bibliotek/](https://www.bohuslansmuseum.se/samlingar-och-historia/arkiv-och-bibliotek/) [2024-02-19]
- Digitalt museum (u.å). <https://digitaltmuseum.se/> [2024-05-13]
- FamilySearch (2024). *Hitta din släkt. Upptäck dig själv*. <https://www.familysearch.org/sv/> [2024-04-30]
- Föreningen DIS (u.å.a). <https://www.dis.se/foreningen> [2024-03-08]
- Föreningen DIS (u.å.b.) *Arkiv*. <https://www.dis.se/dis-arkiv> [2024-03-08]
- Föreningen DIS (u.å.c). *Välkommen medlem*. <https://www.dis.se/medlem> [2024-03-08]

- Föreningen DIS (u.å.d). *Disbyt – Genvägen för släktforskare*.
<https://www.dis.se/k-12> [2024-04-30]
- Geni (2024). *Samarbeta i Världsträdet*. <https://www.geni.com/> [2024-05-13]
- Genealogiska Föreningen (u.å.a). <https://www.genealogi.net/> [2024-02-19]
- Genealogiska Föreningen (u.å.b). *Släktforskarnas arkiv och bibliotek*.
<https://www.genealogi.net/arkiv-och-bibliotek/> [2024-02-19]
- Jönköpingsbygdens Genealogiska Förening (2024a). <https://jbgf.se/> [2024-03-07]
- Jönköpingsbygdens Genealogiska Förening (2024b).
<https://jbgf.se/foreningen-2> [2024-03-07]
- MyHeritage (2024a). *Samlingskatalog*.
<https://www.myheritage.se/research/catalog?s=319967971> [2024-04-30].
- MyHeritage (2024b). *Hjälpcenter*. <https://www.myheritage.se/help-center> [2024-03-04].
- Riksarkivet (u.å.a). *Om enskilda arkiv*. <https://riksarkivet.se/om-enskilda-arkiv> [2024-02-07]
- Riksarkivet (u.å.b). *Om privata arkiv*. <https://riksarkivet.se/om-privata-arkiv> [2024-02-07]
- Riksarkivet (u.å.c). *Sök arkiv*. <https://sok.riksarkivet.se/nad> [2024-02-07]
- Riksarkivet (u.å.d). *Om oss*. <https://riksarkivet.se/om-oss> [2024-02-28]
- Riksarkivet (u.å.e). *Digitala forskarsalen*. <https://sok.riksarkivet.se/digitala-forskarsalen> [2024-04-15]
- Riksarkivet Göteborg (u.å.). *Göteborg*.
<https://riksarkivet.se/goteborghttps://riksarkivet.se/goteborg> [2024-02-28]
- Stockholms stadsarkiv (u.å.). *Hitta i arkiven*.
<https://sok.stadsarkivet.stockholm.se/?category=person-och-slaktforskning> [2024-04-15]
- Sveriges släktforskarförbund (2024a). *Medlemsföreningar*.
<https://www.rotter.se/foreningar> [2024-04-01].
- Sveriges släktforskarförbund (2024b). *Porträttfynd*.
www.rotter.se/faktabanken/portrattfynd/ [2024-04-01].
- Sveriges släktforskarförbund (2024c). *Gravstensinventeringen*.
<https://www.rotter.se/forbundet/gravstensinventeringen> [2024-04-15].
- Västergötlands museum (u.å.a). <https://vastergotlandsmuseum.se/> [2024-03-07]
- Västergötlands museum (u.å.b). *Samlingar*.
<https://vastergotlandsmuseum.se/samlingar/> [2024-03-07]
- Västergötlands museum (u.å.c). *Vad samlar vi in idag?*
<https://vastergotlandsmuseum.se/samlingar/arkiv/vad-samlar-vi-in-idag/> [2024-03-07]

Västergötlands museum (u.å.d). *Digitalisering*.

<https://vastergotlandsmuseum.se/samlingar/bildarkivet/digitalisering/>
[2024-05-03]

WikiRötter (2023). *Sveriges släktforskarförbund*.

https://wiki.rotter.se/index.php?title=Sveriges_Sl%C3%A4ktforskarf%C3%B6rbund [2024-03-06]

Bilaga 1 – Frågorna till släktforskarna

Först ingick en inledande fråga där de skulle uppskatta hur erfarna de skulle säga att de är som släktforskare. De kunde sedan ange ett av sju alternativ som sträckte sig från nybörjare till mycket erfaren.

1 Material

1a. Vad för slags material har du samlat på dig genom din släktforskning?
(Flera svar är möjliga)

- Släktträd i någon form (på papper, i ett digitalt dokument eller i en databas), se även fråga 2a.
- Foton (fysiska foton / fotoalbum).
- Digitala/skannade versioner av de fysiska foton du har.
- Digitala foton som du inte har originalen till (t.ex. för att du har fått dem av en släkting).
- Släktutredningar, artiklar eller släktböcker som har tillhört släktingar och som inte finns bevarat någon annanstans så vitt du vet.
- Släktutredningar, artiklar eller släktböcker som du har skrivit själv.
- Brev och vykort (ej digitala) som har tillhört t.ex. släktingar.
- Brev och vykort (ej digitala) till dig från släktingar, andra släktforskare eller liknande (som berör slakten eller släktforskningen).
- Brev och vykort i skannat eller avfotat format.
- E-post, sparade chattar och liknande mellan dig och släktingar, andra släktforskare eller liknande (som berör slakten eller släktforskningen).
- Andra slags viktiga papper/dokument än de som uppräknats ovan, t.ex. släktings betyg, intyg m.m.
- Föremål, t.ex. tavlor, hantverk, husgeråd m.m. som ägts eller skapats av släkting och som sparats just därför.
- Ytterligare saker än de ovan, se nedan.

1b. Ytterligare material som inte fanns bland alternativen eller ev. förtydligande? [Fritextsvar]

1c. Har du en egen webbsida där du har lagt ut material från din släktforskning, t.ex. foton och personuppgifter om äldre släktingar? (Med egen webbsida menas en som du står som ensamt ansvarig för och som skulle sluta uppdateras eller fungera utan dig, alltså inte en föreningssida eller liknande.)

- Ja
- Nej
- Det beror på / vet inte säkert

2 Släkträd & DNA-test

2a. Har du ett släkträd i en databas och i så fall vilken?

Här gäller det ditt PRIMÄRA system där du noterar allt först och som du använder nu. (Alltså inte sådana du haft tidigare men slutat använda, och inte släkträd på nätet som skapats genom att du laddat upp en kopia, såvida du inte helt har gått över till det verktyget helt).

- Ancestry
- MyHeritage
- DISGEN
- Holger
- Min Släkt
- Genney
- Reunion
- Annan, förtydliga gärna i nästa fråga.
- Jag använder ingen databas utan bara papper eller t.ex. Microsoft Excel.

2b. Min databas / Mitt verktyg finns inte med som alternativ ovan. Den är:
[Fritextsvar]

2c. Varför valde du just den databasen / det sättet att spara ditt släkträd på? (Flera svar är möjliga.)

- Bra funktioner.
- Tillräcklig kapacitet för mina behov.
- Bra pris.
- Det var det som passade bäst för mina behov av de som fanns när jag började använda det.
- Det ligger på webben så jag kan lätt dela det med släktingar.
- Mitt släkträd ligger kvar på internet även om det händer mig något.
- Annan anledning än ovanstående.

2d. Har du tagit ett (eller flera) DNA-test?

- Ja
- Nej

2e. Vid vilket eller vilka företag har du gjort DNA-test? (Där du gjort själva testet/testen, inte dit du laddat upp ett befintligt test från ett annat företag.)

- Family Tree DNA
- Ancestry
- MyHeritage
- 23andMe
- Annat företag

3 Bevarande

3a. Anser du att det är viktigt att ditt material bevaras för framtiden (hela eller delar av det, du kan specificera vilka delar i fråga 3c)?

- Ja, och jag vill att barn, barnbarn eller andra släktingar ska ta hand om det.
- Ja, och jag vill göra olika med olika delar, t.ex. vissa delar går till släktingar och vissa delar till ett arkiv.
- Ja, och jag vill lämna in mitt material till ett arkiv.
- Ja och jag har redan lämnat in hela eller delar av det till ett arkiv.

- Nej, jag vill inte att något ska bevaras (du kan hoppa över resterande frågor och gå direkt till Skicka längst ned).
- Kanske / Vet ej / Det får mina barn/arvtagare bedöma.

3b. Här kan du lägga till ev. ytterligare kommentar om hur du vill göra angående bevarande av ditt material. [Fritextsvar]

3c. Vilket/vilka delar av ditt material vill du ska bevaras? (Flera svar är möjliga)

- Släktträd i någon form (på papper, i ett digitalt dokument eller i en databas), se även fråga 2a.
- Foton (fysiska foton / fotoalbum).
- Foton (digitala/skannade versioner).
- Släktutredningar, artiklar eller släktböcker som har tillhört släktingar och som inte finns bevarat någon annanstans så vitt du vet.
- Släktutredningar, artiklar eller släktböcker som du har skrivit själv.
- Brev och vykort (ej digitala) som har tillhört t.ex. släktingar.
- Brev och vykort (ej digitala) till dig från släktingar, andra släktforskare eller liknande (som berör slakten eller släktforskningen).
- Brev och vykort i skannat eller avfotat format.
- E-post, sparade chattar och liknande mellan dig och släktingar, andra släktforskare eller liknande (som berör slakten eller släktforskningen).
- Andra slags viktiga papper/dokument än de som uppräknats ovan, t.ex. släktings betyg, intyg m.m.
- Ditt DNA-test i någon form,
- Dina webb-sidor i någon form (kvar på nätet eller som kopia av webbfilerna).
- Föremål, t.ex. tavlor, hantverk, husgeråd m.m. som ägts eller skapats av släkting och som sparats just därför.
- Ytterligare saker än de ovan, se nedan.

3d. Här kan du lägga till ytterligare kommentar om vilket material du vill ska bevaras. [Fritextsvar]

4 Om inlämnande till arkiv

4a. Om du vill lämna in ditt material till ett arkiv, vill du då lämna in det som gåva eller som deposition? Om du redan har lämnat in det - hur gjorde du då?

Gåva - arkivet tar över äganderätten, men du kan fortfarande få åtkomst till det vid besök på arkivet.

Deposition - arkivet förvarar materialet åt dig, men du äger det fortfarande och kan hämta det om du vill förvara det någon annanstans. Detta är nästan alltid förknippat med en förvaringskostnad.

- Gåva
- Deposition
- Vet ej / har inte bestämt mig.

4b. Har du redan varit i kontakt med ett arkiv om att lämna in dina handlingar? (Gäller även om en närstående till dig gjorde själva inlämningen.)

- Ja, jag har tagit kontakt men inte mer.
- Ja, jag har lämnat in material som deposition (jag äger fortfarande materialet och kan ta tillbaka det)).
- Ja, jag har lämnat in material som gåva (arkivet har tagit över äganderätten till materialet).
- Ja, jag har lämnat in, men jag vet inte om det var som en deposition eller som en gåva.
- Ja, och de kunde ta emot mitt material, men ställde krav som jag inte ville gå med på. Se även 4c och d.
- Ja, men de ville eller kunde inte ta emot mitt material. Se även 4c & d.
- Ja, men de ville bara ta emot delar av mitt material.
- Nej, men jag kanske gör det i framtiden.
- Nej, och jag kommer troligen inte göra det heller.
- Vet ej / Kan inte bestämma mig / frågan ej aktuell för mig.

4d. Om ja - Ställde arkivet eller arkiven i fråga några krav och i så fall vilka? [Fritextsvar]

Om de nekade att ta emot material - vilken motivering gav de? [Fritextsvar]

4e. Om du har lämnat in material, i vilket format lämnade du in det? (Har du inte lämnat in något - gå vidare till nästa fråga.)

- Enbart digitala filer, t.ex. på usb-sticka, en cd-/dvd-skiva, en hårddisk eller via digital uppladdning av filer.
- Både digitala filer som ovan och fysiska handlingar som foton och pappersdokument.
- Bara fysiska handlingar som foton och pappersdokument.
- Vet ej / minns inte.

5 Ordnande och förtecknande

5a. Om du vill lämna in, eller redan har lämnat in, material till ett arkiv - känner du till hur arkiv ofta vill ha materialet ordnat och förtecknat (det finns beskrivet i t.ex. Arkiveringshandbok för släktforskare av Jan Appelquist)?

- Ja, och jag har tillämpat det (helt eller i någon utsträckning) på mitt eget material.
- Ja, men arkivet jag har kontaktat/lämnat in till ställde inga krav på det så jag har inte gjort det.
- Ja, men jag har inte tillämpat det på mitt eget material (och har inte kontaktat något arkiv).
- Känner till det till viss del, och har tillämpat det jag känner till på mitt eget material.
- Känner till det till viss del, men har inte tillämpat det.
- Nej, jag känner inte till det.
- Nej och arkivet jag har kontaktat/lämnat in till ställde inga krav på det.
- Vet ej / det beror på / minns inte.

5b. Skulle du vara beredd att ordna och förteckna ditt eget material, både fysiskt och digitalt (inklusive att lära dig hur man gör och köpa in arkivboxar och aktomslag), om det behövs för att ett arkiv ska vara villigt att ta emot det?

- Ja
- Nej, det kommer inte att bli gjort.
- Nej, men jag kan tänka mig att betala arkivet eller någon annan för att göra det åt mig.
- Det beror på tidsåtgång och/eller kostnad för att köpa hem arkivboxar och dylikt.
- Vet ej / har inte tänkt på det / inte bestämt mig än.

5c. Skulle du vara beredd att betala en avgift för att ett arkiv ska ta emot och bevara ditt material? Om ja, hur mycket skulle du vara beredd att betala totalt?

(Detta gäller oavsett om du lämnar materialet som gåva eller deposition.)

- Ja, under 500 kr.
- Ja, 500-1000 kr.
- Ja, 1000-2000 kr.
- Ja, 2000-5000 kr.
- Ja, 5000-10 000 kr.
- Ja, över 10 000 kr.
- Nej.
- Inte aktuellt i och med att jag redan lämnat in / fått löfte om att lämna in utan kostnad.
- Vet inte / får ta ställning när det blir aktuellt.

6 Tillgängliggörande

6a. För dig som vill att ditt material ska bevaras - Vill du att (allt eller delar av) ditt material också ska finnas tillgängligt för andra, t.ex. släktingar och andra släktforskare? (Du kan förtydliga/lägga till kommentar i 6b nedan.)

- Ja, men det räcker att handlingarna finns tillgängliga vid besök på arkivet.
- Ja, och det känns viktigt att handlingarna finns tillgängliga online.
- Ja, men det räcker med det jag har lagt in på olika webbplatser, som Porträttfynd, digitala släkträd som Ancestry och liknande finns kvar, det behöver inte finnas på ett arkiv eller ett arkivs webb också.
- Ja, och jag vill att material ska finnas tillgängligt på så många ställen som möjligt.
- Nej, det är inte så viktigt, bara det bevaras.
- Vet ej / har inte bestämt mig än (förtydliga gärna nedan i 6b).

6b. Ev. kommentar kring tillgängliggörande av ditt arkiv? [Fritextsvar]

6c. Om du vill lämna in material på ett arkiv eller redan har gjort det, hur ser du på att ställa villkor för när och hur materialet finns tillgängligt?

- Inga villkor, materialet ska finnas tillgängligt direkt vid inlämnande.
- Materialet ska vara tillgängligt först efter min död.
- Materialet ska vara tillgängligt först när en viss tid har gått efter min död.
- Andra skäl (specificera gärna i 6b ovan).
- Vet ej / har inte bestämt mig / inte aktuellt.

6e. Om det fanns en digital arkivtjänst dit du kunde ladda upp digitala foton, databasfiler och dokument - skulle du vara beredd att lägga ner arbete på att ladda upp allt du vill ska bevaras?

- Ja
- Nej
- Kanske / Det beror på

6f. Ser du några risker med att tillgängliggöra ditt material på nätet? Frågan gäller oavsett om det sker genom ett arkiv, ett företag eller genom att du själv lägger upp materialet?

- Ja, i mitt material finns personuppgifter för nu levande personer som måste döljas först.
- Ja, jag vill inte att någon laddar ner och använder min forskning utan att hänvisa till mig.

- Ja, annan anledning, specificera gärna i 6e nedan.
- Nej, nyttan är större än riskerna.
- Nej, jag ser inga risker.
- Kanske / har inte bestämt mig / det beror på.

6g. Vilka risker ser du med att tillgängliggöra ditt material på nätet?
Förtydliga gärna! [Fritextsvar]

7 Har du själv något förslag på hur man kan förbättra bevarandet och tillgängliggörandet av släktforskares material?

[Fritextsvar]

8 Har du något mer du vill lägga till?

Om du har ännu mer du vill få med kan du också skriva ett e-brev till mig (se adress överst på sidan).

[Fritextsvar]

Bilaga 2 – Frågorna till arkivinstitutionerna

Dessa frågor har skickats till alla arkivinstitutioner som är med i undersökningen. Instruktionen var att underfrågorna finns där för att tydligare visa vilken typ av information jag vill ha med i svaret, men att det räckte med ett svar per fråga 1-7. Svaren på frågorna har i vissa fall kompletterats med information från deras webbsidor.

1. PERSONARKIV - Tar ni emot personarkiv och vilka tar ni i så fall emot?
 - a) Finns t.ex. geografisk avgränsning eller begränsning till lokalkända eller personer som gjort en betydande insats?
 - b) Spelar det roll vad som ingår i arkivet? T.ex. om det finns föremål som kan vara intressanta, foton på lokalbefolkningen och sådant.
 - b) Om nej - hänvisar ni de som frågar till något särskilt ställe?
2. SLÄKTFORSKARARKIV - Tar ni emot släktforskares personarkiv om de uppfyller villkoren ovan, t.ex. i form av släktutredning och skrifter på papper, samt fotografier där många är identifierade?
3. DIGITALA HANDLINGAR - Tar ni även emot digitala handlingar, t.ex. digitala original av skrifter, skannade foton och släkträd i databasformat (GEDCOM)? Bilder på föremål?
 - a) Om ja, vilka krav ställer ni på det digitala materialet i format?
 - b) Om ja, hur säkerställer ni att även de digitala handlingarna bevaras för eftervärlden?
4. ORDNAT o FÖRTECKNAT - Vilka krav ställer ni på hur materialet ska vara ordnat och förtecknat?
 - a) Tar ni betalt av arkivlämnarna för att ordna och förteckna och/eller bevara materialet.
 - b) Har ni boxar och omslag att köpa för den som vill göra ordnandet själv?
5. TILLGÄNGLIGGÖRANDE - Hur gör ni för att intresserade (forskare, andra släktforskare osv) kan komma åt materialet? Finns arkivförteckningarna publicerade? Har ni något publicerat online, eller finns det planer på att tillgängliggöra material online i framtiden?
6. FRAMTIDEN - Hur skulle ni vilja hantera det här materialet om resurser inte vara ett problem?
7. Går det bra för er om jag skriver ut arkivinstitutionens namn i uppsatsen?